

DES PRES DEL DESCURIMENT.

((SEGONA PART DE LA CARABELA Sta MARIA.))

ANACRONISME HISTORICH, EN TRES

ACTES, EN VERS, ORIGINAL

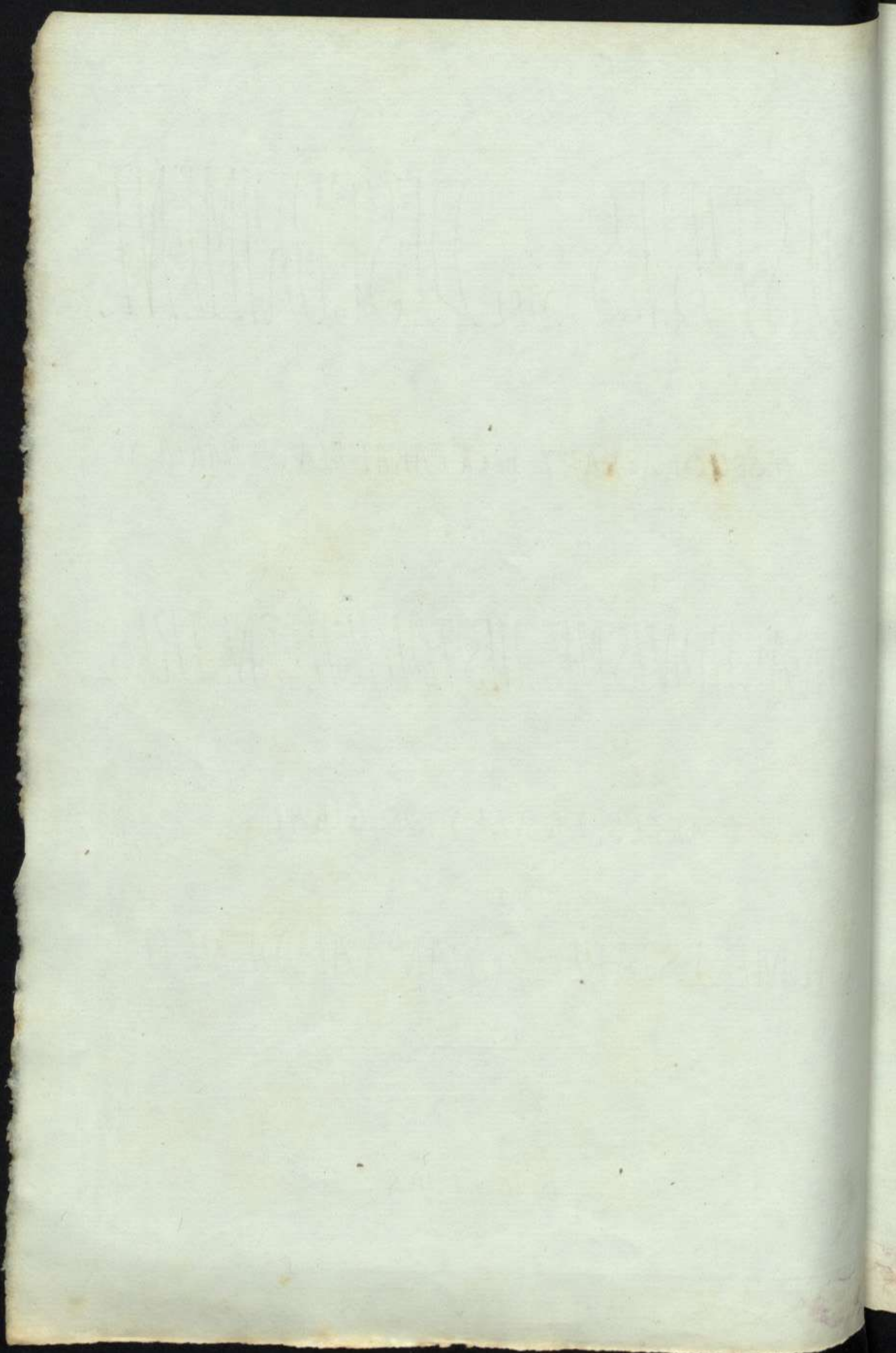

DE

JAVIME ESTAPÉ Y JUAN VALLDENEU.

— BARCELONA —

PERSONATJES.

—

Cristofol Colon, comandant de la "Sta Maria."

Gusman, noble castellà.

Mossen Pau, capellà de la expedició.

Pere, segon pilot.

Joanet, tercer pi-

D^e. Fernando, rey d'Aragó.

Ambros

Cacique

Matias Matens, embaixador portuguès.

Cavaller 1er.

Cavaller 2^{on}.

Elvira.

D^e. Isabel, regina de Castella.

Onaney, filla del cacique.

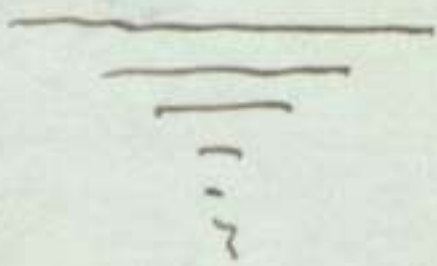
Itaquané, india al servey d'Onaney.

Laura.

Un lloro, que parla.

Cavallers, damas, prelats, patjes,
indios, indias, mariners, ect. ect. ect.

— SEGLE XV —

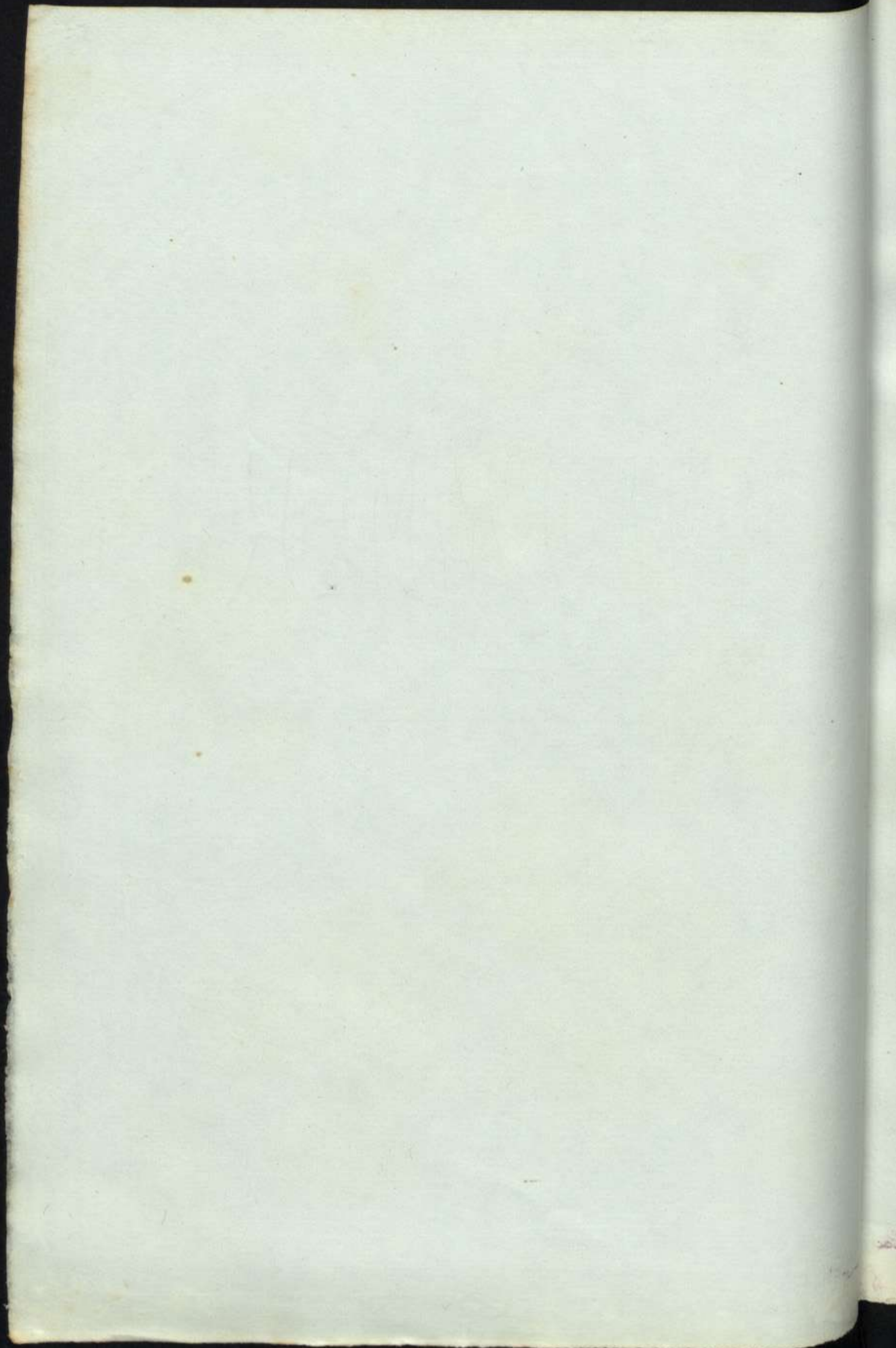

ALTE PRIMER.

ACTE PRIMER.

(Campesina espléndida y frondosa de carácter tropical, en la isla de Sant Salvador. A la derecha una hamaca suspendida por dos palmeras. Dos o tres cabanyas de panch y paila en varios términos. Es de día.

ESCENA PRIMERA.

Gusman.

(ajegut en la hamaca groxantse.)

¡ Quin país, quin cel, quin clima!
j'ero he vist res may més hermos!
Transparent, pura l'atmosfera,
tènue l'aire, llaujè, dolç...
Està ajegut en l'hamaca
contemplant la variació
de 's objectes que m' rodejan
es cosa que m' complau molt:
passavia horas enteras
groxantse me dixis poch a poch.
¡ Quin paisatge tan esplèndit
y rich en vejetació!

Cocoters, palmeras, cedros,
 plantas estranyas y flors;
 arbres gegants que ab sas copas
 arriban al cel; verdor
 constant, bellesa y poesia
 es lo que se troba per tot.

Rius arren que culbrejan
 en revolta profusio
 per agnets prats de fragancia
 ab dols y pausat mormoll,
 lliscant l'aiga cristallina
 sobre un llit d'arenas d'or.

Aucells estranys, preciosissims
 de plomas de mil colors,
 que saltan de branca en branca
 en graciosos giravals
 y omplen l'espai d'alegria

ab lo sen gorgeig xamos.
Horos esquerps y cotorras
qu'entre xiseles y soroll
imitan la ven humana
ab sorprendent perfecciõ...
Pero ¿que dich?... Si es inútil
anomenà nom per nom
tõt lo que agni m'extasia,
m' deleyta y m' cannon,
perque, ò molt m'equivoco
ò agnet pais delicias,
sens cap dupte, deu se l'obra
mès perfecte del Criador!

(pansa.)

Lo granxarme d'agnet modo
es per cert un gust ben dol...
Quina mandra qu'ava sento...

al mitj del camp... ¡m' ve son!
 En si, vaja... es un país...
 ¡ un badall... y un altre... dos!

(Badallant s' queda dormint.)

ESCENA II.

Gusman, Itagnanè; desseguida Pere.

—

(Apareix Itagnanè pe'l fons mirant
 ab rere; ven a Gusman dormint en
 l'hamaca y sens contenir un erit
 d'alegria vola al seu costat, demor-
 rant ab s'actitut y sas miradas
 l'amor que sent per ell. Incont
 esclama: - ¡TOVE! ¡jove!; - vol
 significar que dorm. La paraula
 la: - ¡Turey!; - es equivalent

a
à di: ¡Baixat del cel!. Lo nom
de Mattinao te de pronunciarlo
ab marcat despreci; lo de Gusman
ab ternura y verdader carinyo.)

Ataq.

(Volunt com s'ha dit a la Namaca.)

¡Ah!

(ab ternura.)

¡Tove!; jove!... ¡Zurey!...

¡Mattinao!... Gusman....

(ven a Pere, exala un crit y puig pel /amb...)

¡Oh!

Pere.

(veient a la india qu'escapa.)

¡Ay malvinatje l'idiota!

Gus.

(despertantse sobresaltat.)

¿Que na signat?... Pere!

Pere.

(rient com un ximple.)

¡Es qu'es molt!

Gus. ¿Que passa?

Pere. Pres; aquella india
qu' estalca ab tanta afició
contemplant vos.

Gus. ¿Yndia dius?

Pere. ¡Miren com fuig! Porta un trot!
¡Wo corre tant ma llebre!...
Totas se moran per vos!
¡Si sou l'home més felis
qu' existeix debaix del sol!
Ns miraba ab una gracia
y ab uns ulls!

Gus. ¡Burlata!

Pere. ¡Po!

Gus. ¿Que no fos patse, Onaney?

Pere. Era un altre; home, si sou
més valgut de totas ellas...

Gus. Bè, Pere... ¿També envejós?

Pere. L'enveja ab mi no s'hi tracte.

Lo que jo tinc en lo cor

tinc en la boca... M'agrada

sempre que menji tot hom.

Despres que jo, fill.... cu-cut:

s'hom acabat 'ls turrons;

sò massa gran per na à estudi.

Gus. ¿I que heu de se

Pere. Si, si, prau.

¿Quant tindreu 'ls que trejino!

Gus. ¿Cuidado!

Pere. No tingneu po

que m' busquin à mi las indias;

quant us venhen tant garbes

y ab aquest bigoti y pere...

Enti, ja no saben... es món!

¡ Lc. Elvira, pobre n' té' uns gelos!

Gus. Sèns motius; no es pas que jo...

Pere. Tocantme aquest punt ja callo.

Gus. Veig qu' esten de bon humor.

Pere. ¡ Endevinat! ¡ Com hi ha listo!

Gus. ¡ Que no es així?

Pere. Y de bon tros.

Gus. ¿ Que us n' passa patse' alguna?

Pere. Y lièn grossa.

Gus. ¿ T això, donchs?

Pere. ¿ No saben à que hi vngint?

Gus. Vos direu.

Pere. ¡ Wi hi ha un vagò!

Gus. Expliqueus.

Pere. ¡ Fotham deserta!

Gus. ¿ De sèrio? ¡ Si qu' estem bons!

¿ Com dimoni?

Pere.

Las indiotas

que 'ls tenen cegos a' tots.

Ara n'han desertat set.

Jus. ¿Set? No s'hi posan per pocs!

— Comvè avisa a' don Cristofol.

Pere. Desseguida; si, senyo.

Vens aquí perquè hi saltat
a terra.

Jus.

Anemhi tots dos.

— Ara deu sè ab lo cacique
a' passejà per qui aprop.

(se n'van.)

ESCENA III.

Mossen Pau, vultat d'indias.

(Las indias denhen ler de n' tant)

30⁹

en tant brinco y piruetas exagem
das com pera significar l'alegria
de qui estan possehidas.)

M. Pan. ¿ Ya estan confessadas todas?

Indias. ¡ Wyanch, nyanch, nyach!

M. Pan. (Vontaquejant y traquent estampas
y altres bagabelas.)

¡ Fát se me escampa!...

Ara a cad' una una estampa.

(Distribueix estampas entre las indias,
brinco d'alegria per part d'ellas.)

¡ Jesus... qu' aixalabrado tas!

Vaja, prou! Fè tu...

(Dona una bagabela a la més aprop.)

India.

(Alegre y saltant.)

¡ Wyich, nyich!

M. Pan.

(A mi' altre.)

En un adorno de cristall....

(idem.)

En dos bocins de mirall....

(idem.)

En un medallò ben bonich....

¿Veu? Aquesta es santa Paula...

(Dixò ho dir a l'india per l'estamp
pa que l'medallò contè.)

India.

(alegre.)

¡Cama, quema, quima, coma!

M. Pau. ¡Oh Jesus! ¡Y quin idioma!

¡No l'entench d'una paraula!

—¿Esten contentas?

Indias.

(Borincant.)

¡Ayach!

M. Pau.

(Borrejantse entre las indias.)

¡Oh!

31
¡Que hi haja pan, no criden!

(Ara duas índias s'barallan perquè
una d'ellas val la bagatela de l'altre.

Las dues criden, mouhen algassa

ra y fan piruetas. - Mossen Pan

intenta descompartirlas en vâ.)

M. Pan. ¡Borrangas! ¿Perquè us brallen?...

¡Ay si ho sab nostre Senyó!...

Índia. ¡Came, quema!

L'altre. ¡Quima, coma!

M. Pan. Eii... no li peguis, criatura!

¡Oy Jesus!... ¡Ves qui l'atura!

Índia. ¿Tipi?

L'altre. ¡Wyach!

M. Pan. (amotinat.)

¡Diabre d'idioma!

(Las altres índias veuent que las dos

que s'barallan no s'poden avenir
font un ratllo agafadas de las mans
al voltant d'aquestas y M. Pan, rodol
y sent xiscles estrany. D'aquesta ma-
nera desapareixen de la escena.)

M. Pan. ; Que seu un pecat mortal!...
; Y quina gent tant salvatge!...
; Si entengues lo seu llenguatge!...
; Dimoutris, que us foren mal!...

(Com s'ha indicat desapareixen.)

ESCENA IV.

Elvira, Onaney.

—

(Onaney ab un arc y aljaba plena
de fletxas. Elvira sostenint una ami-
mada y amistosa conversació.)

Elv. Tal com t'ho conto: es lo cert.

Ona. ¿Donchs t'has criat pma y bella
lo mateix que la rosella
que sola creix al desert?

¿Ta es beñ estrany! ¿Com aixis?..

Elv. Lo meu pat

Ona. ¿Vingú ho creuria!

Elv. ¿Só com la Flor de Maria
de ls Misteris de Paris!

Ona. ¿Flor de Maria?

Elv. Si d'fe.

Ona. No comprench per quin sentit....

Elv. (ab sorpresa.)

¿Que potsè m' hauras llegit
las obras d' Eugeni Sue?

Ona. Cap a vingut a mas mans.

Elv. ¿De veras? No se m'alcança...

Ona. ; Com qu' estem tant lluny de França

Elv. Ja es un obstacle.

Ona. ; Y de 'ls grans!...

Pero ; sabs, Elvira mèva,
à nostre assumpto tornant
que m'è afectada, y bastant,
la molt trista historia teva?

Elv. ; De veras?

Ona. ; Donchs no diras
ab la tristesa que m' deixa!...
; Que amarch deu se l' no coneixe
à m' als autors de 'ls seus dias!

Elvi. ; No t' no pots imaginar!

Ona. ; Ves las cosas lo que son!...
; Tot just al veni tu al mon
ta mava l' mon va deixa!

Elv. Destinos del sel no més.

Ona. ; Si hagues viscut sals ta mare!

Elv. Onaney.... mon pobre pare
; era honrat!

Ona. i Y donchs cam es?...

Elv. Aquí l' bussilis està;
los que nobles m' ampararen
tal secret sempre m' callaren:
; may l' he pogut sondejà!

Ona. i Son nom tampoch has pogut
d' despit de tot sabè?

Elv. May!

Ona. Es raro.

Elv. Sals d' ell se

qu' era un portent de virtut;
que quant vaig naixe, ab duresa
se cebaba ab' ell lo fat,
estant-ne, l' pobre, abrumat

Dintre un caos de pobresa.

Ona. ¿Cap més indici tens d'ell?

Elv. Un no més: que 'ls desenganyys
y 'ls sufriments, més que 'ls anys,
l'habiam fet bastant vell?

Ona. ¿Encara viu?

Elv. Crech... qu'encara.

Ona. La curiositat no m' deixa:
¿que darías per coneixe
en quel moment al teu pare?

Elv. (ab cor.)

¡La sanch de las mevas venas!...

Si fos mién, lo mon enter!..

Més com això no pot ser...

Ona. Ta ho veig... aumento las penas.

¿no tens cap esperansa

de coneixel algun dia?

Elv. ¡Sense tal consel com vivria
si en ell ma vida descansa!

(enrenyantli.)

A n'aquí porto ma creu
al pit per senyal penjada
y d'inscripcions adornada
juntament ab lo nom mèn.

Dna. (ab interes.)

¿A veure, Elvira?

Elv. (fragantla del call y donantla i Dna.)

¡Això ray!

Dna. (examinantla.)

¿Qu'es això?

Elv. Un baixell blindat.

Dna. ¿Y las lletres del costat?

Elv. Lo mèn nom.

Dna. Ah, si? Ay, ay?

¡ Qu' estrany! ¿ Dos lletres no més?

Elv. No més.

Ona. Oh!; Ves qui ho diria!

Elv. *(Tornantse a penjar la orenal pit)*

Ab tal relíquia algun dia
sabré l'mèu pare qui es.

Ona. Estich suspesa, admirada!

Elv. ¿ Tant ma historia t'ha agradat?

Ona. Jo t'dirè: m'ha interessat...

Com no estich acostumada,
Elvira, a n'als sinsabors,
jo, qu'emvejada s'pot di,
sò d'aquet màgich jardí
la mes rica de las flors!

Elv. ¿ Valdria la teua historia
conèixe un poquet també?

Ona. Donchs... ja te la contaré

quant me vingà à la memoria.

35

— Ara anemsem à cassà.

Elv. ¿Com? ¿'l donchs que la tens flaca?

Ona. (apant.)

Es que vull que siga maca
y primè m'hi vull pensà.

(De repent ab gran alegria senyalat un

objecte fora de la escena.)

Pero, Elvira... ¿no es aquell
en Gusman?

Elv. (rient.)

¿No, Dona, no!...

¿Com es qu'ava dius això?

Ona. (ab tristesa.)

En efecte, no... ¿no es ell!

Elv. ¿Sempre en Gusman!

Ona. (ab corinyo ingenno.)

¿ Que t'ensada

que l'amomeni? ; Es tant mono!

of parlo y no me n'adono...

¿ Qui no sabs lo qu'ell m'agrada!

Elv. ¿ De veras?

Ona. L'estimo tant

qu'en aqueix hermos paisatge

en cad'objecte, sa imatge

constantment estich mirant.

¿ Vens aquell alt cocotè

que ab la brisa se cimbreja?

Donchs en ell quent se manja

veig l'aire qu'en Gusman té.

¿ Vens lo sol que al se'nit ara

despedeix tants raigs quants vol?

Donchs mirantme jo aqueix sol

veig del meu Gusman la cara?

¿Veus d'aquella serra al cim
un aïslat plantantà niatxo?

Donchs en èll veig son penatxo

perquè tè sals un rahim;

en las pinyas veig son cor,

y en lo camp del mèu afecte

sempre veig un non abjecte

Del idol del mèu amor.

Elv. ¡Mòlt, donchs, l'estimas!

Ona. Si a tè!

Flama es mon cor, no gnospira...

¡En la tèva terra, Elvira,

totas lo denken valè!

Elv. Es vritat: jo tambè l'vull.

Pero....

Ona. ¿Que?

Elv. Dech prevenirte...

To no valdria entristirte...
No t'cregas que siga orgull...

Ona. Acaba.

Elv. No goso...

Ona. ¡Ves!...

(a Elvira li espantau los ulls.)

Llgrimetas!... Endavant!...

Elv. Donchs sapigas qu'en Gussman...

Ona. Parla, cuita!

Elv. ¡Es mon promès!

Ona. (Esclatant una rialla.)

2e afectes per poca cosa.

¿Y això que hi fa?

Elv. (sorpresa.)

¿Que? ¡Friolera!

Ona. Li pots sè esposa primera,
y jo....

Elv. ¿En?

37

Ona. (ab naturalitat.)

Segona esposa.

Elvi. ¡Jesus!... ¡Això no pot se!

Ona. (sorpresa.)

¿Comi no? ¡L' habem fet a bona!

¿Es dir que allà ab una dona

ja per content l' home s' té?

Elv. Justament.

Ona. ¡Vaja mi istil!...

¡Quin país mes atrasat!

Elv. ¡En ho dius!... ¡Si ja hem decretat

lo matrimoni civil!

Ona. Això no es res.

Elvi. ¡Donchs no es bronna!

Pero escalta...

Ona. (rient.)

¡ Una gran ley !...

Elv. Digam, Donchs: aquí Onaney,
¿ quantas donas te cad' homa?

Ona. Si cap li dona carbassa
tantas que fins s'importuna.

Elv. Donchs en Espanya sols una
y encara per molts es massa.

Ona. Una sola!

Elv. Y molts miruyons
no s' casen per...

Ona. ¡ Ignorants!

Elv. Allí algunas vestim sants
per causa de'ls salterons.

Ona. Donchs, vaja: no es costum bona.

Elv. Y molts despres del consorsí
fins demanan lo divorci
per desferse de la dona.

ESCENA V.

Ditas. — Pere, Gusman.

Pere. (Per s. cristolal.)

Tampoch hi es.

Gus. ¿Com dimontri?

Pere. ¡ Això si que m'encajarna!...

Y l'haig de veure a la forsa!

Dna. (ab gran alegria reparant en Gusman.)

¡ Ah!... ¡ Verje puvà!

Elv. ¿ Que t'passa?

Dna. Gi'rat! ¿ Que no l'veus?... Es ell!

— ¡ Gusman!

(al dir: ¡ Gusman!; s'tira prene-

tica en los brassos d'aquet personat

je, lo qual mitj turbat retrasa

(à Onaney manament.)

Gus. Onaney...

Ona. (plena de ditxa.)

¡Oh!

Pere. (aturdit de lo que ven.)

¡Diantre!

Gus. (collargant la ma a Elvira y mirant-la com volent dir: - ¡vo puch escumar-me de si amable ab Onaney! -)

Elvira mèva....

Ona. (ab mimo a Gusman.)

¿T'ahont eras?

¡Nosaltres dos t'buscabam...

¡Festimo més!

Pere. (à Gusman.)

¡Lo que us deya!

Ona. ¡Es molt guapo!

Elo.

(ab gelos.)

¡Tal com raja!

Ona.

Al teu costat, no minuts,
sigles enters contemplant
passaria.

Gns.

(no sabent que di.)

Prinseteta....

Pere.

(apart.)

¡Quin tringul!

Elo.

(apart.)

¡Aixo s'espalla!

Gns.

(apart.)

¡To si qu'estich ben posat!...

¡Ves qui m'empeta la casa!

Ona.

No hi deu habè cap més jove
mes hermiós que tu en Espanya.

Elo.

(gelosa.)

¡ Y jo escaltantmo!

Pere.

(rient: à l'vira.)

¡ Egoista!

Elv. ¡ Com no tinch la sanch d'porxada.

- Pero Onaney que t'espero...

¿ Estem ò no estem de cassa?

Ona.

(desprimementse dels brassos de gusman)

¡ Envejasa!

Elv.

(apart.)

Ara no ho erras.

Ona. Veig que no m'estimas gaire...

¡ Estaba tant bé als seus brassos!...

¡ Vès!... Per mi ja pots anarten!...

Elv.

(apart.)

¡ Prou, sí: basta que tu ho digas!

Ona. Va t'isò ja amiga!

Elv.

(ab tndresa.)

¿Fenfadas?

10

40

¿La mèva amistat desdenyas
sèns tò ni so?; Ets bèn ingrata!

Ona.

(rapidament.)

Es cert!... Perdonam!...

Elv.

(apart.)

A venire

si d'agui puch arrancar-la.

(alt.)

Donchs... ¿onem?

Ona.

(distreta.)

¿Ahònt?

Elv.

(ab naturalitat.)

¿Ay, ay?

A cassa.

Ona.

(apart.)

Ta no hi pensaba.

(alt.)

Hi omirem un altre dia.

Elv. Avuy: paraula es paraula.

(Oranney esta indecisa: no sab
mourer d'arrop d'en Gusman.)

Pero ¿que fas? ¿que no veus?

Ona. Esperat!... ¡Habe' d'amarsen!...
¡Adieu!

(ab tenoresa a' Gusman.)

Gus. Adieu.

Elv. (agalant a' Oranney del bras.)

¡Cnita, dona!

Ona. (ab mal humor.)

Deixam. No sigas pesada!...

Elv. (apart.)

¡Quina feyna que se m'gira!

Ona. (despedintse altre cop de Gusman.)

Hasta despues.

Elv. (tirant vers à fora à Onaney.)
¡May acabaras!
(Elvira y Onaney desapareixen.)

ESCENA VI.
Gusman, Pere.

—
(pansa.)

Pere. Es la filla del cacique
una princesa molt caya.

Gus. Penso que aquesta xicota
més d'un disgust pot donarme.

Pere De que són un caballé
ja provas ne tinch sobradas,
que poch en lo vostre puesto,
en tant bonas circunstancias,

Deixavian escapà,
com vos feu, aquesta gonga.

Gus. Las passions deu sempre l'hoi.
Pere, sabè refrenarlas,
perquè aixis es com la ditxa
pot dintre l'cor arrelarse.

Pere. ¡ Si aixis jo haguès sabut ferho
mas penas no foran tantas!

Gus. ¿ Penas vos?

Pere. (suspirant.)

Y no petitas!...

Gus. ¡ Hola, hola!

Pere. ¿ Qui no n' passa?

Gus. Ah be, això si.

Pere. Quant som jóves
pensem no més qu' en bravatas,
vingam bromas y lliberis,

enredos y deu mil trampas:
 res 'ns detura, avant sempre,
 qualseval cosa 'ns halaga
 y teixim mil picardias
 ab tal de podè lograla;
 no veyem més que l' present,
 lo perveni no 'ns dona ansia:
 y aixis de nostre existencia
 aniem devorant ab calma
 los anys més útils y hermosos
 com qui din senza recansa,
 deixant un rastre inòlts cops
 de desventuras y llàgrimas.

Gus.

(apart.)

Es raro: aquest no es en Pere;
 aquest sens Dupte es un altre.

(alt.)

Sossegneus.

Pere.

Oh! ja ho estich!

Això son nuvols que passen
y per un moment entelan
lo cel hont viu m'esperansa.

- To comprench que l'mèu aspecte
es rustich y poch simpàtich
y que fins tè pe l'mèu gèni
tant brusch que ratllo en salvatje
pero en cor y sentiments,
senyo Guzman, ningü m'quam
Ja us relatarè algun dia
ma trista historia.

Gus.

¿I no ara?

(apart.)

Aquest home m'interesa.

Pere.

He suferit m'alt... més; que diable!

Es màn y rodi la bola
 que tras un dia n'vè un altre
 - Pero aquí jo perdo l'temps
 fentla petà, sèns cuidar-me
 poch ni molt de San Cristófol.

Gns. La ni d'ell me recordaba.

Pere. ¿Anem, Donchs, en busca seva?

Gns. Si; y avans deume paraula
 de que m'contaren l'història
 de vostra vida.

Pere. Donada.

(Se n'van.)

ESCENA VII.

Mossen Pau, seguint de las indias.

M. Pau. Això que no ho feu may més.

Yndias.

(tirantse las unas a las otras
tramos de pancho sech.)

¡Grop! ¡grop!

M. Pan.

¡Jesus! Semblan gossos!

¡Si us tornen a tira tramos
sabren Massen Pan qui es!

Yndia.

¡Pame, quema!

M. Pan.

Bueno, Si.

To corretgir vos pretench...

(apart.)

Es que de res las entench
y ellas m'enteren a mi.

Yndia.

¡Quima, coma!

M. Pan.

(no entenenla.)

¡Oh! Dén te n' dō!...

(veient que todas callan y bichen riu.)

Aixis!... ¡Ordre y santa pan!...

12 44

Indias. ¡Wyach!

M. Pau. Bueno. Callen, si no plan,
perquè vos vull je' un sermó.

Indias. (alegres.)

¡Sermó, sermó!

M. Pau. (ab to grave, exagerat.)

Winfas bellas,
que anen vagant voluptuosas
per montanyas escabrosas
com a perdudas ovelles;
qu' estimen la gent profana
llaurantros la propia ruina,
y olviden vostre doctrina
catòlica y cristiana:
¿que volen anà a pará

(crits desentonats.)

a n' als infernals tormentos?

no olviden los mandamientos...
Lo sise....

Indias. (vient.)

¡Wyach, nyach!

M. Pom: (creyentse malie estat compres.)

Bè esta!

Fuginne de'ls mariners,
de'ls pilots, de tot soldat;
no'ls estimen qu'es pecat,
pecat mortal... y un xich més!
No estimen à cap baban
si no seren condepnadas...
- Si volen viure salvadas
estimen à Mossen Pexer!
i M' estimen?

Indias. (Fent signes afirmatius)

¡Wyach! ¡nyach!

M. Pan.

Parlen.

45

Indias.

(Fent viruetas.)

¡Cama, quema, quima, cama!

M. Pan. ¡Oy Jesus, y quin idioma!...

(apart.)

¡Ah, San Cristófol!

(alt.) Marxen!

(Las indias se n' van.)

ESCENA VIII

Dit. - Colon, Cacique.

(Morren Pan surde que l'cacique

entre en escena tanta que se n'

adona d'ell no para carí may

de ferli saludos ridiculs.)

Caci. ¿Es di, Donchs, que l'parlo cla?

Col.   ; No us ho dich? Perfectament.

Feriu ja tant bon accent
que semblen un català.

Ananey també m'estranya
que l'hagi apres tant aviat;
cinch dias qu'hem arribat
y sembla filla d'Espunya.

Caci.   Y apropait de ma filla....

Vull ferros sabè al efecte
que hi conselent lo projecte
de que deixi aquesta Antilla.

Col.   ; Com? ; Y això?

Caci.   Molt poca feyna
tindrè perquè m'entenguen....

Col.   Més....

Caci.   Vull que la presenten
de part mèva a vostre reyna.

13
46

Cal. Està bé: això es altre cosa:
troba l'idea acertada.

Caci. ¡ Com que me l'haben pintada
tan noble y tant virtuosa!

Cal. ¡ Y no dich, Casique, que ho es!...
-¿ Y Onaney valdrá venir?

Caci. Meniant ho jo...

Cal. Sent així....

Corrent, Donchs; no m' parlem més.

Caci. Y quant més fast tornaren
d' crusa a aquets mars ignots,
ò vos, ò vostres pilots,
la noya m' restituiren.

(adonantse de Mossen Pan.)

¡ Ah! ¿ Sou vos?

M. Pan.

(Fent cortesia.)

¿ To? Si, senyó.

Caci. Molt lo veureus m'complan.
Acosteus mès.

Cal. (Indicantli que s'acosti.)

Mossen Pau...

Cas. (ci Mossen Pau.)

La ma.

M. Pau. (Li dona y l'caique la besa.)

¡Dèn us passa bo!

Caci. ¿Que tal?

M. Pau. (aport.)

¡Quin rey mès senzill!

(alt.)

Confessant per'quí d'las noyas
y reportint sant y joyas....

Caci. ¿Ja creuken?

M. Pau. ¡No hi ha perill!

Cal. ¿Ls hi dona alguna creu,

bagatelas de cristall,
trossos rumputs de mirall...

M. Pam. Y aixis m'escaltan, ¿sabien?

La ingenuitat qu'aquí s'troba
no s'troba en lloch.

Caci. Certament.

M. Pam. Y del que dich vaig veient
cada minut millò proba.

Caci. ¡Estich ab la boca oberta!...

M. Pam. No no dich per donaus barnis,

Cal. Ta m'agrada aquest pais,
sals que la gent m' desertá;

Caci. ¿Y això?

Cal. Ta no poden pensá.

Caci. Ah, ja entench: las nissas bellas...

Cal. No se pas que tenen ellas
que a tot hom fan desertá;

y si m' dura la campanya
no m' queda cap feligrès...

Si avuy me n' deserto més,
salpo, y torno cap a Espanya.

Ara veig: ha hi despejat
l' incògnita que volia...

En quant per vos, m' estaria
un sigle a vostre costat.

Caci. Mil gracias!... Per mi no esteu.

Cal. Vostre amistat es tant franca...

M. Pam. (apart.)

De finura may n' hi manca.

Cal. ¿Y ara qu' hi penso?...

Caci. Digneu.

Cal. D' allò que us parlaba avans....

Caci. (indicant que ja està al tanto.)

¡Sí, sí!

Es mon afany major
troba aquestas mines d'or
que aqui son tant abundants.
No m'heu per cert la codicia;
al contrari: estich content
del mèn gran descubriment;
mes ja que la sort propicia
m'ha portat en un pais,
viquissim baix tals conceptes,
jo dech, seguint los preceptes
que m'hi trasset, obra aixis.
Despres, no es cap cosa estranya
que busqui aqui, sent me licit,
aqueix metall molt sollicit
si tant valor té en Espanya.
Molts ximplés qu' en ella hi ha
si ple a seny d'or. no hi tornés

Dirian.... ¡ Valdria més
la fossa en lo mar trobá!
I encor que ab groixuts llingots
los baixells ne logri umpli
no m' lliuraré del veri
destrueto de 'ls seus unglots.
Alli no fem com vosaltres
que vivim ecens d'orgulls;
per l'ambició... fins los ulls
'ns treyem los nus als altres.
¡ La gloria!... En lo temps que som
brilla mólt pobre y raquitica
perque l' enfosqueix la crítica
y l' emveja de tathom.

Caci.

(Després d'un moment de pausa.)

¿ Y qu' es l' or?

Col.

Es lo metall

ab lo qual fan las onellas
que porten a las orellas,
y agnets cèrcals del plomall.

Caci. ¿ Això?... Aquí n'hem de sobras.
¿ Perquè li deu tant de valor?

Cal. ¡ Que us diré!

Caci. Donchs aquí l'or
no 'us fa més rics ni més pobres.

M. Pau. (ab gran sorpresa.)

¿ De veras?

Caci. Ningú n' fa cas.

M. Pau. No així en los països nostres.

Caci. Donchs n'impliré 'ls baixells vostres.

M. Pau. (apart.)

Estich ab un pain de nas.

Cal. ¿ Pero las minas hant son?

Caci. Venim ab mi, y las venren.

Col. Anem, Donchs, i Vos que no queden!

M. Pau. Si, senyò... ¡ Jesus, quin món!

Col. i Yes ban or?

Caci. Ya ho crech: De lley.

M. Pau. (apart.)

Si no qu'ell ho diu.... Caran!

(Lo caeigne se n'anaba distret
y tot d'una se recorda que no
ha despedit de Mossen Pau, y fent
li un saludo estrany, li diu ja
a certa distancia:)

Caci. ¡ Ah, dispensen!... Mossen Pau...

M. Pau. (Formantli lo saludo.)

¡ A vostres pens, senyò rey.

ESCENA IX.

Mossen Pau.

17
50

¡ Quina terra qu' hem trobat! ...
¡ Quanta fruita! ¡ quants aucells! ...

Los homes tots son aucells ...

las donas sachs de bondat ...

Yo de confessà no m' canso

las noyas fillas d'aquí ...

¡ Si l'gènere femení

d'aquesta terra es tant manso!

Ab una bagatela

de cristall, o bé ab un misto,

las enganyo y las conquisto ...

(apareix Itaquané.)

Hola! Mí altre ... ¡ Y es ben feta!

ESCENA X.

Dit. - Itaquané.

—

(aquesta entra poch a poch: està
pensativa.)

M. Pan. Vina, noya.... (Està molt trista!...)
¿Com t'è dius?

Ita. ¿Wyach, naych!

M. Pan. Contestata.

(apart.)

¿Oy Tesús, qu' es mansa aquesta!...
Pran serà bona conquista!

(alt.)

¿Que no t' has confessat may?

Ita. No.

M. Pan. Dallonsas.. No hi fa re.

¿Com te dius?

Ita. Magnanè.

M. Pan. (ab mimo tocantli la barbeta)

Quina barbeta tant....

Ita.

Ah!...

51

M. Pam.

(Trauino: ab to grave.)

Es la confessio mimmonya,
del anima l'gran mateix...

(senyalantli l'cor.)

Aqui hi deus teni un fangueix
que dellansas.... (¡Qu'es bufona!...)

Res en lo mon es etern....

la vida corse depressa....

y aquella que no s'confessa

va quant mort dins del infern:

y allí al infern hi ha foc,

y l'diable, y.... l'dimoni....

¡Deu te n'guard y sant Antoni

que vejesses aquell lloch!

Vamos, confessat ab mi.

¿Quants pecadats has comes?...

¿Que has tingut algun promès?...
Al confesso ja se pot di.

Yta. ¡ Wyach. (suspirant.)

M. Pau. Respontme a lo que t' dich.

¿Has obert o' no l' teu cor
a las passions.... a la amor?

Yta. (indicant que si ab lo cap.)

¡ Wyach!... Gusman!...

M. Pau. (escandalitzantse.)

¿ Com?... ¡ To t' flich!...

¡ Oy Jesus!... ¡ wo tens remey!

Yta. Gusman.... ¡ ah!...

M. Pau. ¡ Santa Madrona!...

(Esp: trannició.)

¡ Es molt ben jeta y bufona!

Elvi (dese dintre.)

Deu granajós, O maney.

M. Pan.

(contrariat.)

14

52

¡ Sempre m'han de destorbá
en la crítica ocasió!

Ona.

(apareixent sent brassut al l'elvis.)

En quant a tirà l'arpò
ningú m'guanya.

M. Pan.

(ab mal humor.)

¡ Ba, ba, ba!...

ESCENA XI.

Dits. — Onaney, Elvira.

—

(De prompte Onaney y Elvira no

s'adonan de Mossen Pan i Yagna

ni. Elvira porta uns guants au

cells morts en un sarró de varxa,

Desde que han entrat en escena

Haguantè su grans saludos a' Ona
ney, que no parà de ferlos hasta
que aquesta se n'adona.)

Elv. Fèus molt bona punteria:
si al vol, tirant la sajeta,
fins matas una aranyeta.

Ona ¡Com la tiro cada dia!...

Elv. ¡Sí?

Ona. Wo se cap mes joch
que ab la fletxa mata' aucells?

Elv. ¡Que no sen us de'ls fusells?

Ona. Wo tenim armas de foch.

Elv. (reparant en Mossen Pau.)

Molt bon dia, mossen Pau.

M. Pau. Deu vos guard, mansas ovelles.

Ona. ¡Oh! ¡Que tal?

(ale agrado a Mossen Pau.)

M. Pau.

Pse, nimfas bellas.

Ona.

¿Que m' daven la ma si s'plem?

M. Pau.

(Li dona rapidament.)

¡Pron, pron!

(Després que Ona ney li la besada.)

¡Dèu te fassi bona!

Ona.

Amen.

M. Pau.

(apart.)

¡Oy quin esborvall!...

(alt.)

Zè...; vols un tros de mirall?

Ona.

(ab alegria contemplantse en l'objecte que Mossen Pau li ha donat.)

¡Ah, quina cosa més mona!...

¡Mil gracias!

M. Pau.

No hi ha de que.

Ja no tinc cap més medalla...

Confesso a tanta guita xalla....

Ona. S' agradeix. No ni fa pas re.

M. Pam. (Apr: per Onaney.)

¡Ta te dos ulls ben encesos!

Onaney es una joia....

Elvi. (Per Itagnone que continua lent salut.)

Ah, mireu! Aquella noya

balla 'ls rigodons francesos

¿que fa?

Ona. Res: ¿que vols que faci?

Fa lo saludo real.

Itagnonè....

(indicant que se n'vagi.)

M. Pam. (veient que l'india se n'va.)

M' sab molt mal.

Elvi. ¿Perque li dius que se n'vagi?

M. Pam. Ara que la confessaba....

Ona. ¡Oh! Massem Pau, perdonen.
 Staquaniè.

(Cridant-la.)

Elv. Ja no s'ven.

Ona. (ab carinyo à M. Pau.)

Dispensen-me.

M. Pau. Ja acababa.

Ona. ¿Que vals cassà mès, Elvira?...

Elv. Com que ja hem corregut tant...

Ona. ¿Que deu sè a bordo en Gusman?...

Elv. (apart.)

¡Sempre aqueixa tira-vira!...

(alt.)

Pau no li vaig al dretes

Ona. Ab quina cara m'ho dius!...

Quant t'parlo d'ell may rius....

¡Que insulsa a voltas estas!

Elv. Onamey...

Ona. ¡Ves!; No m'agrades!...

M. Pau. La pau hi siga!...; Això qu'es?..

Elv. ¡Manias sevas!; No res!...

M. Pau. No vull qu'esten enfadadas.

Elv. ¿Tant l'estimas?

M. Pau. (alarmat.)

¿Com?; A qui?

Ona. (ab locu.)

¡Si en ell penso nit y dia!...

¡Ay Elvira! Li Daria

tat quant dependis de mi.

M. Pau. (tentse creus.)

¡Jesus, quin pecat mortal!...

¿Tindràs de confessà.

Ona. ¿Digueme; l'estimà
es per ventura cap mal?

M. Pau. Si y no: la doctrina mana....

Ona. Son en extrèm rigoros.

M. Pau. ¿Que no sabs qu'es peccat gros
estima' a' la gent profana?...

A n'en Gusman....

Ona. ; To l'venero!

M. Pau. Donchs l'infern tens segü.

; Cuidado a' estima' a' ningü

que no siga gent del clero!

Verrigracia... a' Mossen Pau.

; Ey, sens mal fi!...

Ona. (asustada.)

; Deu etern!

M. Pau. Si no aniràs al infern....

ESCENA XVII

Dits. - Colon.

Col.

(escarriuntlo.)

¡Estimenco à n'l' babau!

M. Pan.

(avergonyit.)

To ho deya...

Col.

¡Aquí ab Onapey

y Elvira esten gastant bromas

quant à bordo tots los homes

m' desertem sènsa lley?

Màlt à las noyas hermosas

ns agrada sondejarlas....

¿ Perquè tant de confessarlas?...

¿ Per sabè las sivas cosas?

M. Pan.

¡Valgam la Verge divina!...

May! ¡Diu me n'guart! No, senyò!...

Col.

¿ Douchs perquè 'ls diuen això?

M. Pan.

Perque... ho mana la doctrina.

Col.

¿ La doctrina?... ¡Ah, poch tel-lectum!

18
56

Si ab totas ho sen aixi
que diran la gent d'aquí
de Mosser?...

M. Pau. Domineus. Secum!

Cal. ¡Prou!... Ah, escolten, Onaney:
lo Caeique us demandaba.

Ona. Gracias

M. Pau. (Frist.)

¡Valgam sant Esteva!

Ona. ¿Vas acompanyarme, Elvira?

Elv. Si, anem.

Cal. ¡Capella de fira!

Ona. y Elv. Adén!

M. Pau. No es pas culpa meva.

Cal. (a Onaney y Elvira.)

¡Adén!

(Las duas noyas se u'van.)

ESCENA XIII

Colon, Mossen Pau.

Col.

Donchs si; sapiguen
que us poden ben preporá;
ara m' vaig a despatxa'
per surti avuy, i m' entenen?

M. Pau. i Y això, donchs?

(sorpresa.)

Col.

La cosa es certa;
com que abundan las donzellas,
corrent sempre a detrás d'ellas
tota la gent m' deserta.
i No sè l' que t'è aquest país!

M. Pau. ¡Si fa poch qu' hem arribat!

Col.

(Remenant la ven de M. Pau.)

; Si tots casi non desertat!
 ; Si m' veig en un compromís!
 ; Si fins finch pō que 'ls pilots
 m' deserten algun dia!

M. Pan. No ho faran...; Ave Maria!...
 ; Be semblan prou ben xicats!...
 Ara que 'ls indios ab manya
 al fi anaba canvessent...

Cal. ¿Y si m' fuig tota la gent
 de quin modo torno a Espanya?
 Finch de pendre m' altre mida...
 Pero ; res!...; ja està pensat!...
 Me n' vaig cap al Consulat
 y m' despatxo desseguida.

Ara sense pensà res
 estant me ab lo rey allí
 m' ha vingut en Pere a di'

que n'han desertat set més.

ESCENA XIV

Dits. — Joanet.

—

Toa. D^r. Cristófol...

Cal. i qu'es això?

Toa. En Josep M., en cap-pelat
y en Mateu han desertat.

Cal. (enfadat.)

i Set y tres, deu?

Toa. Si; senyó.

Cal. ¡ Si que portem bona proa!...

Vés, crida; vés ab l^c.ral

al consulat espanyol

y despatxat per Lisboa.

Toa. i. Que volen sortir?

Col. S'entent!

Toa. Bèn pensat, senyo colon.

Col. Ta n' tenim prou d'aquet mon....

Cap a casa falta gent!

Vamos, depressa!

Toa. Ta hi vaig.

(Desapareix.)

ESCENA XV.

Colon, Mossen Pam.

—

M. Pam. Encara alguna fadrina
no sab prou be la doctrina.

Col. Mossen Pam, jo se t' que m' faig.

M. Pam. Bè, be;

Col. La pariam bona!...

¡ Això ja toca 'ls extrems!...

M. Pan.

(apart.)

To aprofitarè aquest temps
confessant alguna dona.

(se n'va.)

ESCENA XVII

Colon, Caciague.

Caci. ¿Marxen tant mateix?

Col. Es elà.

¿Que no veyen quins tropells?

Caci. Ballarem balls bons y bells.

Col. ¿Per despedida?

Caci. ¡Ajaja!

Col. ¿Y quins balls ballen?

Caci. Molt macos.

Col. ¿No ballen pas lo can-can?

Caci. Wo, no, no.

Col. Donchs, endevant.

(apart.)

Devrà se m Ball de macacos.

(se n-va.)

ESCENA XVIII

Gusman - Ononey.

Gus.

(apart.)

¡ Wo puch haberne l' entrega!...

(alt.)

Vaja, Ononey, no pot se.

Ona. Donchs jo vull veni y vindre.

Gus Pero, Dona, tu estas cega
y no hi veus.

Ona.

Hi veig com tu,

i ho sabs? tincn la vista oberta.

Gus. Somias.

Ona. Estich desperta.

Gus. ¡ Això no passa a ningú!

Onomey, ja ets ben de planya.

Ona. En tot veus inconvenients.

Gus. Pero quin empenyo tins
en veni ara cap a Espanya?

Ona. (esclatant en plor.)

¡ Ingrat! ¡ cruel!

Gus. (apart.)

Ja se m' revela!

Ona. ¡ Que no veus que m' consumeixo,
que m' eremo, que m' derriteixo,
que m' fonch com una candela
cap per 'vall... en fi, que m' moro
d'amor per tu?

Gus.

(perdent la paciència...)

20

60

¡Votavant!...

Ona.

(ab gran mimu.)

Miram, tē...; no veus, Gusman,
com m' aixugo 'ls ulls, com ploro?...
¿No t' consson tanta ternura?...
Digam que si...; ¿no t' consson?

Gus.

(suavment.)

Si, dona, si: vaja, prou.

Ona.

¿M' estimas?

Gus.

Pero criatura!...

Ona.

¡Ah!; Criatura!... Això m' desboca!...

O no sabs lo qu' es amor

ò en ta vida has tingut cor

ò si l' tēus...; ¿deu se de roca!

Gus.

¿Que jo no tingh cor?... (Delira!)

Es molt cerca. ¿No has sentit

que ja dos cents caps t'hi dit
que sò promes ab l'el·lvira?

Ona. Ja no sè.

Gus. ¿Y donchs per quin motiu
ets en extrèm tant estranya?..

¿Fenim per sort en Espanya
las costums que aquí tenim?

Ona. (ab sorpresa.)

¡Ah!

Gus. ¿Que tens?

Ona. ¡Me n'olvidaba!

Gus. Allí l'home...

Ona. (interrumpitlo.)

¡Si no se tot!...

¡Sals tení una dona pot!

Gus. (apart.)

A veure això com acaba.

Ona. ¡ Quina desdicha la meua!...

(se queda pensativa un rato.)

Deixam veu, no hi fa re;
si dona al fi no t' puch se
vull se al menys esclava teua.

Gus. ¿ Esclava? ¡ Jamay!

Ona. ¿ Com no?

Gus. ¿ Consenti semblant baixesa?
¿ Esclava tu? Una princesa!...

Ona. ¡ Princesa dius?... Feus rahó.
Pero si jo ab gust m' humillo.

Gus. ¡ May!

Ona. (ab rabia.)

¿ Qui mes desdenys suporta?
¿ Dius d'un quart m' veurvas morta
á sota d'un mourranillo!

Gus. (alarmat.)

¡ Ah, no ho vull!

Ona. (apart.)

¿ No? Per qui t' busco.

¡ Aden! (ab desfici.)

Gus. (determintla.)

¿ Hont vas?

Ona. ¡ Sort tirana!...

¡ Vaig a fe' cam l' Africana!

Gus. Pero t' falta un Welusko!

Ona. (ab despit.)

¿ Te n' burles? Perfectament.

Si t' sias del aiga mansa

t' enganyas, Gusman: venjansa

crida l' teu atreviment!

Gus. (veient l' afectació d' Ona.)

¿ Com? ¿ Que intentas?

Ona. Lo que tu

21
62

May podias may pensarte;
ferte presone, tan carte
sens demora en lloch segri.

Gus. ¿Cam s'entent?

Ona. Y aixis ab manya
teninte en mon poder ja
podre sens dupte evita
lo teu retorn a Espanya
¡Hola, guardias!

(apareixen quatre indios negres
armats d'aljabas, Fletxas.)

Gus. ¿Eh? ¿Que dius?...

Ona. (apart.)

Vejam qui s' menja la poma.

(alt.)

¡Apoderens d'aquest home!

(Los indios no gosson a moures del

(en lloch.)

¿Que no he dit res? ¡Ohehin!

Gus.

(Tregent l'espasa.)

¿T'evens que com un cobard
à n' aquests maig d' entregarme?
¿L' que gari sals mirar-me
l' passo de part a part!...

(pansa.)

Onaney, m' fas molt neei
si aixis has cregut fer-me pò...
¿Que intentas logrà ab això?...
¿mon carinyo? ¿mon apreci?...
¡Yl-lusa! Mal sabs comprendre
lo que t'es mes de profit:
sempre, Onaney, lo despit,
mès que carinyo, odi engendra.

Ona.

(cayent en los pens de Gus man.)

¡ Ah, y es cert! Perdo, Gusman!...
 No es pas despit, es amor
 lo que me guia.

Gus.

Per favor....

¡ aixecat!

Ona.

(aixecantse.)

¡ D'estimo tant!...

¿ Com se tant torpe he pogut?...

(als indios.)

Arensen. Deixemnos sols.

(Los indios se van.)

¡ Ah! Ditzosos espanyals!

¡ Wi may que hagnessen vingu!

Elo.

(dintre.)

¡ Onaiej!...

Ona.

¿ Qui es que m' erida?

ESCENA XVIII.

Dits. - Elvira.

—

Elv. (apareixent.)

Onaney.... (Els sols aquí)

Ona. ¿Ets tu?

Elv. (furbada.)

JO.

(Dominant-se poeta a poeta.)

Ona. ¿Que tens?

Gus. ¿Que passa?

Elv. (a Onaney.)

¿Comi dimoni m'has pujat
del costat?

Ona. No m'en recordo.

Elv. ¡Egoista!

Dna.   ¿Perquè ho dius?

Elv.   No, per res... Ja m' pots entendre.
Però escolta... ¿saps que vinch
a donarte una noticia
molt bona?

Dna.   ¿De veras?

Elv.   Sí:

Vens en nosaltres a Espanya.

Gus.   (sorpres.)

¿Ella?

Dna.   (sorpresa també.)

¿Com?

Elvi.   Ara m' ho ha dit,
Mossen Pen.

Dna.   ¡Oh, ditxa meua!

Elv.   Eon pare ja té l' permís
de S. Cristófol.

Dna.

(radiant d'alegria.)

¡Elvira!...

¡Una abraçada!... ¡tres!... ¡cinch!...

Gns.

(apart.)

¡Si que t'hem fet bona!...

¡No m'parom salta embolichs!

(apareix Colom molt enfadat.)

ESLENA XIX.

Dits. - Colom.

—

Col. Trech poch pe'ls caixals, Gnsman!

Pensaba se de'ls primès

D'habè vingut, y l'francès

ja 'ls hi ensenyat l'can-can.

Gns. Delicam balla l'sopinapo.

Dna. La sopinpa.

Cal.

¡Llamps y trons!...

65

¡Evan aquells rigodons
de Los Dioses del Olimpo!...

¡Y fins... ha ballat l'rey!...

Gns. ¿L'caigne?

Cal. Si.

Gns. ¡Macatxo!

Cal. Avuy, Gnsman, m' despatxo.

Gns. ¿Y es veritat que ve Onaney?

Cal. Ah, si!... ¿La ~~ta~~ has pensat bé?..

Ona. Si, senyo.

Cal. L'oceano es bran.

Ona. M'animarà Massen Pau.

Cal. Ah! sent aixis no he dit se.

Gns. (apart.)

¡Bon sandango se m'espera!

ESCENA XX.

Dits. - Joanel.

Toa. (qm' entra ab lo rol y la patent.)

D^r. Cristòfol, despatxat

Cal. Donchs, ves: torna al Consulat
y augmenta una pasatjera

Toa. Mès... no ho saben tot?

Cal. To no.

Toa. M' hem donat la patent bruta

Ona. i Y ab la salud que se disfruta?

Cal. Donchs tindrem d'ana a Mallo.

Gns. i De serio?

Cal. Si.

Gns. Malament.

Cal. i Tu no dich jo que m' fren de ...

23 66
Toa. ¿Que valen llegí la nota?

Cal. ¿Veyam? Deixam la patent.

(calon s'posa las ulleras per llegir
milló la patent de sanitat.)

O aqnets vidres no son bons

o jo hi veig menos que avens.

Gus. Si denhen sè de'ls encants

Cal. Las vaig compra' a can Corrons.

Se llegeix tu. ¡Quina pena!

¡no hi veig gens!

Toa. (llegint.)

En esta Antilla

reixa la fiebre amarilla

Cal. Vaja, está vist: ¡quarentena!

Gus. ¡Mal visnatje las castums!

Cal. Qu' hi farem, filllet... es moda.

Toa. Y lo que més m'incmoda

es tot allò d'aquells summs.

Col. Bè, prou: rahons escusadas.

Activa això que t'hi dit,
vés al bordo, y tot seguit
fés tira dos canonadas.

Toa. Està bé.

ESCENA XXI

Dits; menos Toanet.

Ona. ¿ Per quin motiu?

Col. Son las dos pessas de lleua.

Ona. (a Evira.)

¡ Gran es l'alegria meua!

(a Colom.)

¡ Algun proposit teniu!

Col... No, jo t'diré: això no fem tots

los barcos de la carrera;
 quant se tira la primera
 van a bordo los matalots,
 menos los que han desertat...

Ona. ¿Y en tirantse la segona?

Cal. La segona, catxamona:
 qui no hi es, no hi es contat.

ESCENA XXII

Dits. — Cacique, y molts indios.

Cal. Ja tornam aquí, Gusman:

Gus. ¡Mare de Déu, quina calla!

(Los músicos tocan una por gran

seval d'uns rigodons, y l'indrada en

massa s'posa a balla lo com-com.)

Cal. Tots van com una violla...

¿No veuen com es cam-cam?

Ona. (rient.)

Això es un ball del país.

Col. O be més clà: un ball salvatge.

ESCENA ULTIMA.

Dits. - Mossen Pom, Itagnanè.

Ona. (A Itagnanè.)

Vés, tu: portam l'equipatge
cap l'bot.

M. Pom. (contristat.)

¡Quim compromís!

Col. (A Mossen Pom!)

¿Que tenim?

M. Pom. ¡La corabela

que ha issat la bandera al pic!

Oma. (a Ytaqnamé.)

Y també dugamí l'mico.

M. Pam. (a colou que no l'escalta.)

¿Donchs 'no sem per fi a la vela?

Oma. Y aquell caixò de tabaco
y 'ls següins y l'loro.

Pal. ¡Ey!

Lo que es a bordo, Onaney,
no m'hi portis cap macaco.

Oma. (a colou.)

Molt bé.

(a Ytaqnamé.)

'Ls pots de confitura,
pinyas, guayabas....

Pal. Corrent!...

¿Vens? Això ja es diferent.

(Onaney fa un signe a Ytaqnamé)

que se n'vagi: aquesta caluda
desapareix.)

M. Pan.

(Pensant en las indias que deixa com
confessa.)

¡ Com ho faran, vèrje pura!

Cal.

(a Onamey.)

Pero l'qu'es micos y monas
y maeacos y seguius,
no n'vull; jo se per quims fins:
ja n'hi ha prou ab Inas Jonas.

M. Pan.

(a Calon ab insultat.)

Encara no saben be
sertas fadrinas del tot
la doctrina.

Pere.

Ta esta l'bot.

D^m. Cristófol.

Cal.

(a Mossen Pan.)

(a' pere.)

Bè.

(se sent una canonada. Els indios que ja maliam deixat de ballà y s' halian reunit tots al fons com pera mirar las corabelas, que se imponen estem en la port esquerra, al sentir la quedon esclayats y estamordits, ayode vantse d' ell un terror panich. Jaqua nè qu' en aquest moment entra esta també molt espantada.)

Ita.

(Entrant.)

Ah!

(on tots los encàrrecs de Oranney.)

Indios.

Ah!

Caci.

Ah!

Orna.

Ah! ; Mare meva!

M. Pam.

(pe'ls indios.)

¡Oy Jesús!

Gus.

(perque'ls ven espantats.)

¡Ay, ay?

Elv.

(rient.)

¿Que miro?...

¿S'espantan per senti' un tiro?..

Cal.

(als indios.)

Això es la pesca de lleïva.

A bordo t'athom!... ¡Adieu!...

(encarixant ab lo cacique.)

Ona.

(a' Itagnonè.)

¿Y l'loro?

Ita.

A la llontxa.

Gus.

(despedintse del cacique.)

Vaja!...

Caci.

(a' Calen y a' Gurmam.)

Salut!

M. Pom.

(Encarixent també ab lo Cacique.)

Cacique....

(als indios.)

¡ Que pom hi haja!

Caci.

(s'abrassa ab Onaney y plora.)

¡ Adén filla!

Dasa.

(Fent lo plorico.)

¡ Pare meu!

(Estant un rato abraçat y separan.)

M. Pom.

(despeintu de tots los indios.)

¡ Adén terra! ¡ Adén país!...

(a un india.)

¡ Que t' valdrias confessar?

Cal.

(A mossen pom.)

¡ Com? ¡ Que no heu sentit dir?

¡ Cap a bordo! ¡ Encara aixis?

Caci. Doneu sinas espresions
à la reyna.

Cal. Ja ho farè.

Adiè!...; Fins que tornoré!

Ma. (plorant y mirant ab terrura à Gusman)
; Ah!... Gusman!...

M. Pom. (saludant ab lo mocado, dirigitse cap
l' fondo.)

; Estigneu bons!

(apart.)

Ara que aquest rey salvatje
comensaba à parlar clà....

ava 'ns tenim d' ara.

Ona. (despedintse d' Itagnanè y sentlo sur
petò en lo front.)

Itagnanè....

Ma. (plorant.)

71
; Bon viatge!

Cal. ; A bordo tota la tropa!

Pere. Depressa que tenim Reyna!

Caci. Lo llorito es per la Reyna.

Cal. Està bé.

(Se n'van tots menos lo Cacique,

Itagnanè y alguns indios. A podh

se sent lo tró de la segona canona

da, y los indios diuken a coro, ape-

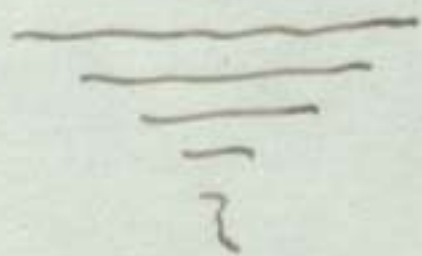
nas dominant lo seu esglay.)

Indio.

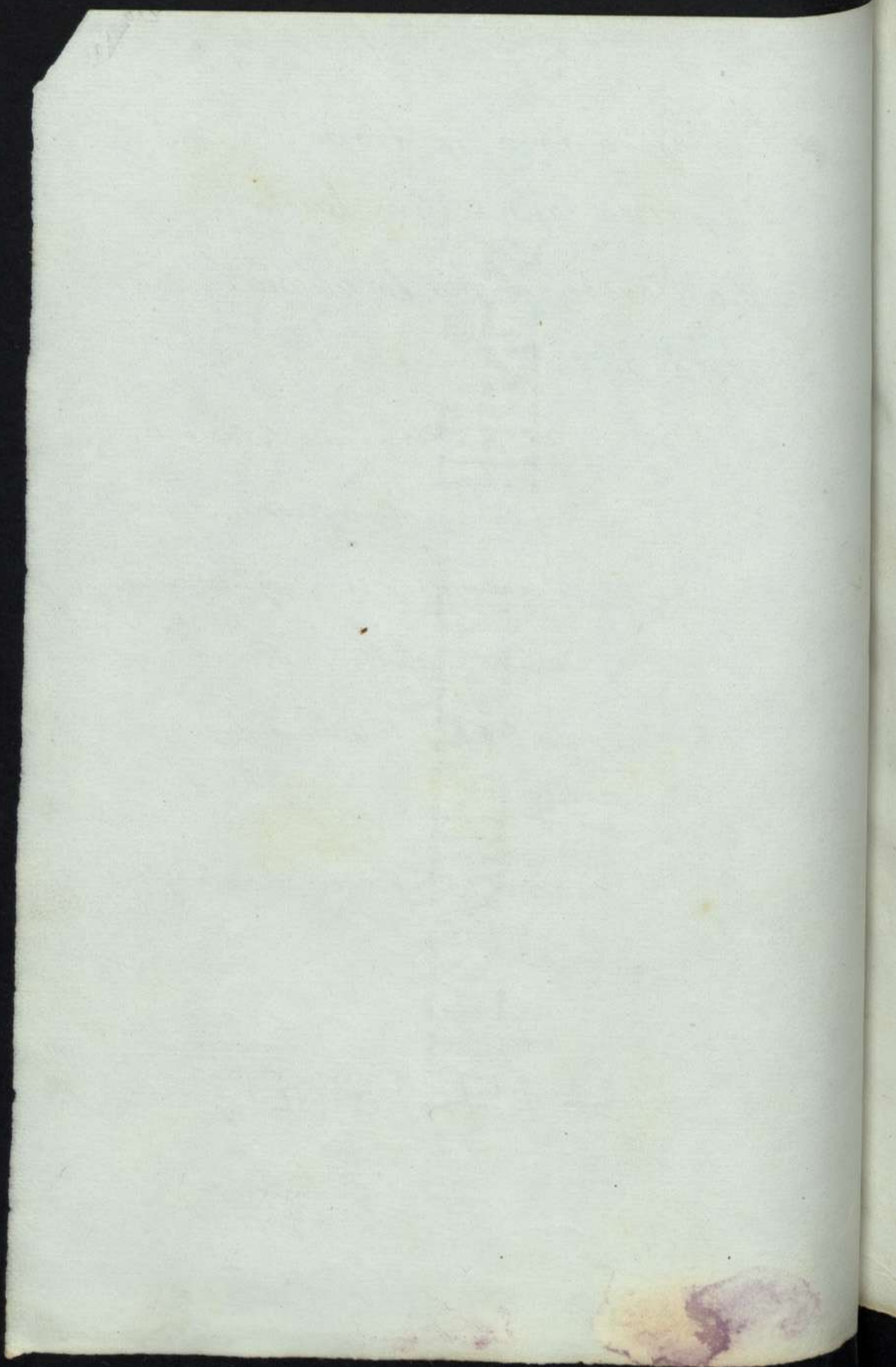
; Ben vent en papa!

(ajitan los mocadors y can lo teló.)

—
FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SECON.

—
?

ACTE SEGON.

—

(Cambra de la carabela
"Santa-Maria". Pinyas
y plátanos penjats en los
barrs de la cambra. Sobre
un barril una gàbia ab
un lloro dintre. Una tau-
la al mitj ab tintè, papers,
plomar, llibres y objectes de
pilotatge en desordre (a la dreta.)
afirmada a la paret o manpa-
ra del fondo, que condueix a
cuberta. Cadiras d'estisora, etc. etc.)

ESCENA PRIMERA.

Colon, Gusman, Pere, Toanet, y Mostre
Pan, assentats al voltant de la taula. - El
vira, dreta prop de Gusman, trista.

Col. Donchs com deya, us he cridat
per buscarli un bon remey:
ja s' ven que l' mal d' Onaney
es lo vomit declarat.

Gus. Aqueix mira tant indomit...

M. Pan. Aqueixa set insaciable....

Elv. Aqueixos desvaris....

M. Pan. Diable!

Col. No hi ha cap dubte: es lo vomit.
Lo Còdich de comers diu
qu' en cassos pe'l cas iguals

27
74

tinguem junta d'oficials....
Aixis, donchs, per dit motiu
us he cridat, cam per veure
lo que ab ella habem de fè
y si ab tino, ò si pot se,
Del perill la logrem treure.
To vull seguir lo que marca
ab tot rigor lo Còdich.

Gus. Vos son en tot tant motòdich.

Cal. Se la pot endu la Parca
y al arribà al primè port
si acàs se m' formès sumaria
ò be' algu' m' fès la contrària,
passaria un disgust fort.

Ara la quarantena
casi la tenim segura;
la Sanitat; qui l'atura?...

Després, la patent se nota....

Gus. ¿Y la nota us dona pena?

Cal. Tant com pena... pena no;

pero això d'anar a Mahò

ò a Vigo a se' quarentena....

Gus. ; Ell no hi magnes altre dany!...

Cal. Jo per ara faig la proa

a la barra de Lisboa;

alli, p'un resort estrany,

tal volta 'no donguin entrada...

M. Pam. Mès; si s' mort?

Gus. ; No ho vulga Déu!

Cal. Allavors, no ho duxten,

cap a Mahò.

Toa. (apart.)

; Pastarada!

Gus. ¿Després d'aquesta derrota

que tant ventilats venim?

M. Pan. ¿Com es que mirin tant prim?

Pere. To raspavia la nota.

Cal. ¿To passà sobre la lley?...

¿Y tu m'ho dius?...

Toa. (apart.)

¡Quins pebrots!

Cal. Mès jo us he cridat a tots
per parla dels d'Oranney.

Ta s' troba en lo dia quint

de la seva enfermetat

7 casi s' han agotat

los remeys del botiquin.

Ara bé: D'això resulta

que tots cinch, com oficials,

si lèi no entenem de mals,

just es que tinguem consulta.

Cada cual donà l'seu vot
y després calcularem
lo qu' es millor, y li farem,
perquè a bordo ho tenim tot.
Crech que d'aquesta manera...

Gus. Just.

Pilots. Si, senyò.

M. Pam. Això mateix.

Cal. A mi l' vot me perteneix
de metje de cabecera.

Posats ara així a la bretxa
combatirem tots per junt....

Pere. Ara aquí n' hinguessim un...

Cal. (ràpidament.)

¿De que?

Pere. De l' qu' heu dit: de metje.

Cal. ¿De metje?... ¿Y ho dius formal?

Pere. Més que nosaltres sabria...

Cal. F'enganyas: lo qu'ell faria complicar-li més lo mal.

Pere. Si s'errés....

Cal. Com sempre s'erra.

Pere. Zampoch no pot ser infalible.

Cal. ¡ Si es lo ~~ser~~ més inservible que s' ven corre per la terra.

De remeys prou n' existeixen per curar ls malats, cap-vert;

¡ qui ho nega? pero es lo cert que ls metjes ls desconeixen.

Pensa ells.....

Pere.

(Ap: a Mossen Pau.)

¡ Ba! ¡ wo se que dir hi!

M. Pau.

(Ap: a Pere.)

¡ To Zampoch! wo puch discorre...

Cal. Quants pobres veuriam corre
qu'ava sòn al cementiri.
Sempre per l'ensà ab cor d'ú
tindrè en sa contra una fletxa:
no t'pensis may que cap metje
haji curat a' ningú.

Gus. (acceptant lo concepte de colon.)
; Bè!

Cal. (a Mossen Pan.)

¿Que us sembla? ¿Quin remey?

M. Pan. Ab dos grams d'homeopatia
jo m'apart que s'curaria...

Elv. ; Dèu ho sès, pobre Onaney!

Cal. ¿Y vos?

Gus. Jo sò un tros de bleda
en medicina.

M. Pan. Igualment.

Gus. i Li anivian malament
llevativas d'ayga freda?

M. Pan. De cap manera.

(aprobant ho.)

Gus. ¡ Aixis fés!

Cal. Es l'tot: purgas, nateix;
necessita un ban caldeig
perquè l'mal provè del cos.

(A Pere qui està badallont.)

i Tu que fas lo badall?

Pere. Home, jo.... Dellensas.

Cal. Parla.

Pere. Crech que fóra bo curarla
pe l'sistema de n' Respall.

M. Pan. (a Pere.)

Segons.... Quant lo mal s'arraiga...

Cal. (a Joanet.)

- i' M?

Toa. i' To?

Elv. (apart.)

i' Pobre Onaney!

Toa. Probaria aquell remey
del nou mètode del aiga.

Cal. i' No teniu més que anoyadi?

Fols. No, senyò

(menor de Pan.)

Cal. No estich conforme.

M. Pan. Com se agneix mal tant... disforme
dellousas...

Cal. i' Que volen di?

M. Pan. S' hauria d' examina...

La seva estructura física...

Cal. i' Que potse no pensen qu' es física?

Se l' vomit, vuestro aqui clà.

Res!... La millor medicina
per treure aquest mal aviat
es darli en gran quantitat
purgas d'oli de resina.

Gus. Aquesta es la cosa.

M. Pan. (com qui per desprompte no ho aproba.)

¡Ba!

Gus. To, Colom, penso com vos.

Cal. Tot lo mal prové del cos
y l'cos se deu netejar.

Ara dirà la consulta
lo que en conjunt determina.

Gus. Per mi... l'oli de resina.

Toa. Per mi també.

M. Pan. (de mala gana.)

Donchs... resulta
que també lo mateix dich.

Pere. Zambèi sò d'ignal parè.

Cal. ¿Si? Maus a l'obra.

Toa. I ab fè.

Cal. Elvira.... Aquell frasco xich.

(se tren un de dintre lo camerot.)

Elv. ¿Aquet patse?

Cal. Aquet mateix

Toa. (apart.)

¿Que a mi aquet mal tant m'espanta!

Cal. Dòm un plat, un got y un canfi.

Jus. ¿Que mi fa sufri l'sèn panteix!

(escaltant en lo camerot d'Onanç.)

(Elvira serveix a Calon lo que li demana.)

Pere. ¿Quina pudò fa aquest oli!

(Calon arregla la purga.)

M. Pam. (a Calon.)

¿Semblen mi apotecari!

Ona.

(cointre.)

¡Fugim!!

Cal.

¿Ta hi torna?

Elv.

(ab gran albor.)

¡L' desvari!

M. Pam.

(Qui està en l'entrada del camarot d'Onaney.)

¡Jesus, sembla que s'cargoli!

(Just Onaney com desesperada, flaca, groga, escabellada y sent molta ulleras. Tot denota la intensitat del óen mal. Gran desvari.)

ESCENA II.

Dits. - Onaney.

-

Ona.

¡Fugim!; Mirenlo!... Es allà!...

¡Gusman!... ¡Que m'vals fe' mori'!...

(à Mossen Pau ab molta ternura.)

Vina amor mèu... vina ab mi'!...

¡Perquè no m'has d'estimà'?

Cal.

(al veure la situació ridicula de M. Pau.)

Vos d'això m'teniu la culpa.

Sempre tant escrúpulos

no volent cassà a agnets dos...

(Senyalant a Gusman y Elvira.)

M. Pau. Lo mèu deber m' disculpa.

Ona. ¡Ja t'finch!

M. Pau. ¡To m'quedo confús!

Ona. ¡To vull sè la tèva esposa!

M. Pau. ¡Oy Jesus!

(esgarriat.)

Cal.

(à M. Pau.)

¡Veyen la casa?

Ona. ¿No m'abrassas?

30
80

M. Pan. (fentse creus.)

¡My Jesús!

Elv. (carinyosament: agafant a Onaney de la mà.)

Vina ab mi....

Gus. (ab dulçura.)

Ves hi, Onaney.

M. Pan. ¡Jesús.... com me manoseja!

Elv. (a M. Pan.)

¿Wo veyen que desvareija?

M. Pan. ¡Senyò! Deuli un ban reimey!

Pere. (a Toanet que va per pujà l'escala.)

¿Y Danchs que ten'vas a dalt?

Toa. (resolut.)

Es que l'vòmit s'encomana!

¡Habana!... ¡Dijosa Habana!...

¡Quants ni petan d'aquet mal!

(Pere també, com Joanet, puja a Salt.)

ESCENA III.

Dits. — nenos Pere y Joanet.

Gus. Onaney, vina aquí... Sen!

Ona. (Desprementse de M. Pan y reconeixent a Gusman.)

¡Gusman!; Gusman!

Gus. Vaja vina.

Col. (a levira.)

Porta l'oli de resina.

(levira dona el got a Colon.)

Onaney, tè, filla: ben!

Ona. No vull res: portenme a casa...

Col. Tè, ben.

Ona. ; No ho vull!

Gus. Es cafè.

Ona. (ab alegria.)

Ah!... Vinga!

(aspura l'contingut.)

M. Pom. (arreglantse l'halit.)

; M^a ha fet mal bé!

Gus. Crema pitjo que una brassa.

Cal. (responent a Gusman.)

La febre.

Elv. ; Quins gestos fa!

Cal. (a Elvira.)

Vés, tanca la claraboya.

(Elvira puja a emberta, tanca la claraboya de la cambra, i torna a baixa.)

M. Pom. (a Calon.)

Pe t^e que s^e ven a questa noya

s' hauria de confessà.

Està en un perill immens
y pot mori aquesta nit.

Cal. Vas mateix.

Una. Vull anà al llit.

Cal. ¿Si? Donchs, apa!

(Calon indica a Gusman que l'ajiti

Una, y agafantla un y altre d'un

bras, l'acompanyan a dintre del

camarot.)

Elv.

(Veyentla camina ab dificultat.)

L' mal la vens.

ESSENA IV.

Mossen Pom, Elvira.

—

M. Pom. ¿Veritat qu' aquesta mirmora

no fa massa bona cara?...

¡Oh, y no es confessada encara!

Elo. ¡Pobreta Onaney!... Fent bona!

M. Pan. Com qu'estich ab gran recel,
s'ha de confessa, y depressa..

Elo. (maginament.)

¿Volen di?

M. Pan. Si no s'confessa,
¿com vals que pugi en l'cel?

ESCENA V.

Dits.—Colon, Gusman.

Cal. (Sortint.)

Ara quedava adormida

Elo. ¡Ella pogues Descansa!

Cal. ¿Vas?

M. Pan.   ¿Que?

Cal.   (signant lo camarot de Onaneg.)

Ja poden entrà:
enllestinuos Desseguida.

(M. Pan entra al camarot.)

¡Desventurada criatura!...

Gus.   ¡Es de planya!

Cal.   Certament!

¡Mori miserablement
en mitj del mar!

Elv.   (ab horror.)

¡Verge pura!...

Cal.   ¡Diu ho val!

(moment de pausa.)

(A Gusman y Elvira.)

Vosaltres Ja's
torneu de guardia a queda

per si pot necessità
caldo, o aiga, o lo que fós.

Gus. No deixarem d'està alerta.

Cal. Això es abusa, ja ho sè;
pero ara m' xubasco vè
y tinch d'estar-me en cuberta.

Elv. ¿Abusa? No dihen això.

Gus. ¿Abusa? Bèn al contrari.
¿Vos a' dalt sòn necessari!...

M. Pan. (sortint.)

Ecum esperitatu.

Cal. ¿Que tal, Massen Pan?

M. Pan. Molt mansa:

tòt ha anat d'allò més bè.

Cal. (et M. Pan.)

Donchs ara, pe l' que pot sè,
anèm 'dalt mentres descansa.

M. Pam. To m'quedo a vetllarla.

Elv. (ab disgust.)

; Bo!

Cal. Vos mateix, si aixis us plau.

Elv. (ab tan modo.)

No us molesten, Messen Pam:
per cuidarla basto jo.

M. Pam. Bè, vaja....

(no insistint.)

ESLENA VI.

Gusman, Elvira.

Gus. Ja en va lluytem.

Aqueixa inquietut fatal.

la Durà....

Storo. Lorito real.

52 84

Elv. ¡ Vaja! ¡ Bo! ¡ Ya comensem?

Loro. Loro, toca la trompeta:

Tu, tu, tu, tu

(Imitant lo tock de Diana.)

Elvi ¡ Malehit!....

(pe'l loro.)

Gus. Eren l'loro tot seguit
que l'incomoda, pobreta.

Elv. Quant se posa a ximplejá
ja t' dich jo que n' té de seyna;
si no fós qu' es per la reyna
ja l'guera deixat aná.

Loro. (ab cantarella.)

Lorito.

Elv. ¡ Quant mes perilla,
Oraney, més baladreja!

Gus. Si málts caps hasta maseja.

Pòsal sota la toldilla.

(Elvira pren la gàlria de sabre l'

barril y se l'emporta a Dalt.)

¡Quin món l'mon! Ja es de mona

Elv.

(En l'escaba. Referintse al lloro.)

¡Ja'ns ne donas de molestias!

Gus.

Las personas son mitj bestias
y las bestias mitj personas.

(Le senten alguns gumechs d'Ona)

Es ella!... sento que s'queixa.

Ona.

(dintre.)

¡Gusman!

Gus.

¡Vejam que valdrà?

¡Perquè vas valè deixà

la terra hermosa hont vas neixè?

Ona.

(dintre.)

Un remey... ¡Dòm un remey!

(Entrant al camarot d'Onaney.)

¡ Aquet combat no m'agrada!...

(desde dintre.)

Sempre t' trovo destapada!...

No t' destapis, Onaney!...

ESCENA VII

Elvira, Mossen Pau, dalt l'escala.

—

M. Pau. ¿ Douchs pinta del mateix, modo?

Elv. Ara sembla que descausa.

M. Pau. Que m'avisis desseguida
si veus que s' posa més mala.

(Desapareix.)

ESCENA VIII

Elvira, Gusman.

—

Gus. Escolta.. Com de moment
no m'ets aquí necessaria
mentres jo vetllo a' Onaney
reposa un rato ajassada.
Has perdut tres nits seguidas;
no es just que m'perdis un altre.

Elv. Pero....

Gus. (ab dulçura.)

Vull que m'obeeixis.

Elv. (ab summissió.)

Ah, sent aixis: si tu no manas...

Gus. Si, Elvira.

Elv. Donchs no m'hi oposo.
¡Adén! Cri dam si sang salta.

(S'fica dintre un camarot)

33 86

ESCENA IX.

Gusman.

—
(se sent tocar las vint en la campaneta de vitacora, y tot seguint la repetició en la campana grossa de proa.)

¡Las vint!... ¡Siento que bufa
aqueix vent cada vegada
ab més força!...; Bona nit
per lo que veig se us prepara!

ESCENA X

Gusman, Pere.

Pere.

¿Qué estem de vetlla?

Gus.

Si, Pere.

i Que us sembla l' temps?

Pere.

No m'agrada.

Fa molta fosca, y llumpega:
a Dalt no s' veu ni una rata.

Gus.

i No esteu de guardia vos?

Pere.

No ¡ca! Aquesta la tinc franca.

¡Y de son no n' tinc ni mica!...

¡W' hi ha un bot ple de l' que us passen

Aqui baix.... aquesta pobre

(per Draney.)

patint, que us dich que m' fa llastima,

ya' Dalt, de cuberta us trenken

'ls barbarals y las ratxas.

¡Y encara diuken marinos!...

Valdria més... se drapaire!

Gus.

Ho penso aixís. L' apropiat:

Donchs ja que no esten de guardia
 y no tenim son, valdria
 que mi' cumplessen la paraula
 que mi' varen donar alli dalt
 de contar-me fil per randa
 la historia de vostre vida
 per extrèm accidentada.

Més bona ocasió qu' aquesta
 patse no pot presentarse.

Pere. Pero.....

Gus. ¿Ja hi poses reparos

Pere. No cap; sals que mi' sembla...

Gus. ¡Yaja!...

Pere. Ja que, donchs, es lo gust vostre
 y jo no puch esensar-men
 us cantarè mia part d'ella;
 tóta no, perquè es molt llarga.

Gus. Comensien que ja us escolto.

Pere. Corrent, donchs. Una vegada....

Gus. (rient.)

¿Eva un rey?

Pere. No, qu'era un jove
molt trunfo.

Gus. Endevant.

Pere. Un plaga
que va dona malts disgustos
à las noyas, y als seus pares.

Gus. Vamos....

Pere. Aquet palitrocas
era jo.

Gus. ¿Vos?

Pere. ¿Que? ¿Us estranya?

Gus. Y no poch.

Pere. ¡Prou que mi'ho penso!

Pero vos són jove encara
y no sabeu qu' en lo món
tôt son canblis y mundansas
y es la vida una comedia
de mentidas y de trampas
que tant prompte són actors
com ballarins o comparsas.
Vos teniu vinticinch anys,
jo ja passo de 'ls quaranta;
vas jove y ple d' il·lusions;
jo vell... y ple de poagre.
Entre aquestas dos edats
s' observan cosas molt raras,
y l' món té distinct aspecte
vist en l' una, o vist en l' altre.
No sò ja aquell xitxarelló.
de vint anys, ab més agallas,

sens cap d'apte, y mes fumillos
que l'rey moro de Granada:
ava sals sò un pilot pobre
sensa such, bruch ni sustancia;
sò, per si un zero a l'esquerra...
com qui diu, un sabatassar.

Gus. Harch es l'introit.

Pere. Un desahogo...

Vaig al gra d'una vegada.
— Uns vint anys tindria jo
quant la sort o la desgracia
m'va porta a Cartajena,
ciutat de població escasa...
pero arxim de corteria
y empori de noyas guapas.

Gus. Bon principi. — Seguiu, Pere.

Pere. M' intenció era examinar-me

de terçè, puig d'agregat
ja tenia 'ls dos viatjes,
y justament allavoras
eva en época d'examins.

Alli hi ha algumas familias
que la ballan un xich magre
y us donon menja y bon llit
per non tristos rals diaris;
ab aquestas condicions
vaig trobà una bona casa,
mès... si may hi haguès entrat
mas penas no foran tantas.

La mestressa era una vella
rodentxona, conservada,
vinda d'un herbeich soldat
lo qual mori per la patria,
Vivia sola, tranquila,

en companyia de un àngel,
de la noya més hermosa
que ha vist naixe l'cel d'Espanya;
al veurela ja de prompte,
com es llòjich, va encisar-me,
y jo entre mi al punt vaig dir-me:
- "Adèn; Pere; ets home al aiga! -"

Aprop d'aquella hermosura,
¿com pensa en llibres y càlculs?
¿impossible!... Atrevídot
y dotat de molta pràctica
vàrem comensà ab bon èxit
los sospirs y las miradas:
als sis dias ja era mèva...
sè mèva... vull di fletjada;
ja hi 'bia nagut lo: - ¡Festime!!
y estretas de ma y plorablas.

Vè l'è dia fatal per mi:

m' examino, y... pami: carbassa.

; Agui t'vull veure escapeta!...

; Qu'heon de fe'?; cam te la campas?

Resultat: del disgust fort

al llit malalt vaig ficar-me

y vaig passa uns quinze dias

de febres y grams desvaris.

Vingnè la convalecencia....

La vella, pobre, ignorada

los meus amors ab la noya....

Va deixa'ns algunes tardes

tòts dos sals.... l'estopa al fi

vè que prop del foc s'inflama

y... j'és!... ja m' poden entendre....

varem fe'na esagallada!....

.....

— Dos mesos després, saltat
de conguivos, vaig cridar-la
a la noya y trist vaig dir-li:

— "Carlota meua, dech darte
un mal rato; a sobre meu
no hi porto un ral, ni una malla.
Per guanyarme per tots dos
m'és percis anà a viatge:

tornarè tant prompte u'tinga
y allavoras podrém casarse.—"

— "Pere, m'contestas; jo m'moro:
porto un ser en mas entranyas;
s'alval tu de la deshonra
que al fi y al cap ets son pare.—"

Vaja ab franquesa: ¿hen vist may
una escena més dramàtica?

Gus. ¡Ta son cassos camproneros!

Pere. L'en sent demà vaig deixar-la
per sortir a bordo d'un mistich
de marinè cap Italia.

Als deu dias navegant
vent en popa y mar picada,
a mitja nit, prop de Niza,
ò per descuit ò ignorancia,
varem naufragà, perdent
barco, roba y esperanzas.

De l' que allavors vaig passà
se n' podria escriure m'auca!...

Pero anem a lo que importa....

Com un any despres, saltaba
a n'al moll de Cartajena
sense un sentim en la baya!

Gus. Malament! Ja son apuros!

Pere. Agnets ray, prou son passables!...

Corro en busca de Carlota....

¿Carlota m'has dit?; Maronjas!...

Havia mort poch temps feya

havent dat a' l'hum un àngel....

Gus. ¡Viva diu!

Pere. (conmovut.)

Ah, si! A ma noya
més bonica qu'ella encara.

Això m'va di' ma vehina.

Gus. ¡Quina pega!

Pere. ¡Extraordinaria!...

Gus. ¿Y la mare de Carlota?...

Pere. ¡Lo cor a' trossas se m'salta!...

¡Va mori de dol y pena!...

Gus. ¡Pobre dona!

Pere. ¡Pobre Marta!

Gus. ¿Y la noya?

m'van di que va emportar-se-la;

pero no he pogut sabè

en tant temps... sols ni alli hont para.

Vaig fè da vèus...; tot inútil!...

; Filla del cor estimada!...

; Y la setse anys que la busco!...

; Setse anys de lluita y constancia

sens teni l'mès trist indici

D' hont vin ni hont podrè trobar-la!

ESCENA XI.

Dits. - Mossen Pan.

—

M. Pan.

(Dalt de la escala y cam envaionant

ab algi de euberta.)

Donchs aqui la trobareu

que una cosa sol trabar-se
molt sovint sense l'encaixe,
Deixant-ho a la ma de deu.

Pere. (sorprès.)

Coincidencia més estranya!...

Gus. (A mossen Pom.)

¿Qu'es això?

Pere. (apart.)

¿M'ha deixat pret!

M. Pom. (baixant.)

En Vicens... aquell ximplet
que allí hont ell fica la barba!...
Diu que ha perdut no sé què
y buscant-ho no sassega;
pero l' mal es que venega,
y això, vaja, no està bé.

Gus. ¿Y l' temps?

Lo temps no m'agrada;
 m' sembla que s'va envredant.
 Fat just ara per llevant
 s'aixeca una nuvolada....!
 ¡ Res, res! ¡ Me n'vaig a dormir!

(entra al seu camarot.)

Gus. ¡ Y no hem vist mal temps encara!

Pere. Me n'pujo a dalt, tampoch ara
 ja no m'podria esbaltí.

(Pere puja a onuberta. Calon y Toanet

cani al punt mateix apareixen

per la escala. Calon desceix per

ella muntant preocupat. Toanet

no s'decideix a fer ho: està de

mal humor.

ESCENA XVII

Gusman, Colón, Toanet.

Col.

(A Toanet qu'encara esta indecis)

(Salt de la escala.)

Vaja, i que no hem d'enllesti'?

Evajinas molta galbana!...

Toa.

(apart.)

Es que l'vòmit s'encomana

y no hi estich si jo aqui.

Totas las cosas dolentas....

Col.

(Dalt d'una cadira examinant lo

baròmetre.)

¡ Si que ha baixat un xiquet!...

(saltant de la cadira, y senyalant

un llibre que hi ha sobre la taula.)

Vejám, acòstam, Toanet,
 Pa Rosa de las tormentas?

(Toanet li entrega aquest libre. Pot

fullegantlo din com parlant entre ell.)

¡ Això veig que s'embolica!

Gus. ¿ Quin hora es?

(aí colon.)

Col. Prop de las deu.

Gus. Ja que veig que aquí us esteu
 me u' vaig a esponji' una mica.

(Se n' va a cuberta.)

ESCENA XIII

Colon, Toanet.

—

Col. Mentres miro aquest fulano

(Lo llibre.)

trevalla la latitut
d'estíma y la longitut
y m' farràs lo pich al plano.

(Toant encent un vegnè, julleja
lo quadern, y diu:)

Toa. Distancia, que no la tinc.

Cal. ¿Donchs qu'heu fèt?...; Vaya uns terrenes!
Deu millas més, trenta menos...
Pòsanhi... quaranta cinch.

Toa. ¿Rumbo?

Cal. Levant.

Toa. (pel cigarro.)

¡W! Qu'es fort!...

(referintse al rumbo.)

¿Corretjit?...

Cal. (enfadat.)

¿Y Jauchs, Molearro?...

¡Vaja, llessa aqnet cigarro!
 ¡Wo sa mès fum un vapor!

Toa. (Zirant lo cigarro de mala gana.)

¡Home, bevin si us sab mal!...

Cal. ¿De que cura l'vici aqnet?...

¡Vet aqni l'que n'haurém tret
 de 'ls salvatjes d'allí dalt?...

¡Un gasto mès!

Toa. Patse si.

Cal. Vaja, eserin.

Toa. (acertant.)

Quatre, cinch, nou,

y tres: dotse.

Cal. (ab mal humor.)

¡Familie es prou!...

¡Canta veig, deixem llejis!

(Rato de nitenci. Calon llegeix,

Toant trevalla lo "pmit" y
desmes ja lo pich al plano.)

¡Com pintem?

(deixant lo llibre.)

Toa. Ajá! Ta estich.

(tirant la ploma.)

Col. ¡Vejam? ¡Deixam veure això?...

(mirant lo plano desmes d'haber lo
estes sobre la taula.)

¡Hont som?... No ho se veure...

Toa.

(apart.)

¡Bo!...

(alt.)

Zeriu, ¡vegen?... aquest pich.

(senyalant un pich del plano.)

Col.

Està bé... ¡Quina maniobra
per fugi del huracan
m' s'ova útil?...

Toa.

(Aixecantse de la cadira.)

¡Votavant!

Cal. ¡Femur l'equinociò sobre!

Toa. ¿De serio?... Oh! ¿qu'ora anem
ben drets a embestí una pedra!

Cal. Això si que poch m'arredra.

Toa. D. Cristófol, devrihem

Cal. Calla!

Toa.

(apart.)

¡Ja m' veig al calaix!

Cal. ¡D' un home així, que n' espero!

(etixò no diu al notà la rossobra

de Joanet.)

¡Cabart!... Mira l'derrotero

que Diu respecte aqueix baix.

(agafa lo derrotero y diu després

D' haverlo Jullejat.)

Toa. Corrent. Si m'volen permetre...

Col. Pàgina noranta nou.

Toa. (Llegint.)

"D Tuan"....

Col. No m'importa: prou.

Toa. "Capitan de"....

Col. Bè, si: etsetre.

Suprimeixo tot això

que ve m'xubaseo, y es tant.

Toa. Com vos vulguen.

Col. Punt y apart

y dret a' la descripció.

Toa. (Llegint.)

"Al instante de observar

y a través del instrumento

divisò por sotaventó

muchos pájaros de mar,

que, sin orden ni concierto,
volaban garrando duro
muy cerca de un cuerpo duro
que apestaba à perro muerto.

A él fue con preconcian
y sobre de un mar sin sonda,
situo una piedra hedionda
de seis pies de elevacion."

Col. (rient.)

¡Guina può de ballena!

Toa. ¿Que no valen derriba'?

Col. ¿Derriba' dius, tanto? ¡Pa!

Proa allí, y à vela plena.

¡Si à n' aquesta part del plano
no s'hi fa un dia un baldeig,

'ls baixos, sembla que ho veig,

ni tampoch cabrem al plano!

Zè, repara quantas creus;
tòt son baixon y vijias
y rocas y porquerias
que sempre envredat de veus.
Aqui sol passon de mil
las rocas.

(Tot això calon ho din ab lo pla
no a la vista.)

Toa. (mirant lo plano.)

¡Que poquet blocch!

Cal. ¡Que dius? To sa'hi veig tant poch
que no sè com tirà l'fil.

Toa. ¡Be'ns ne donan prou de penas
aqueus baixos!

Cal. Això a' tu!

A mi no me n'aven ningú:
la major part son ballenas.

Toa. ¿Pero no creyen vos així?...

¿Donchs de que serveix la ciencia
si no apoya la existencia?....

Col. ¿Que m'ho expliquin a'n'a mi!...

Algú per tenir l'seu nom
en un llibre de marina,
ven bulto, no l'examina,
s'atolondra, y... ¡pataplom!...
¡un baix més!

Toa. ¿Està bonick!...

Això es obra ab llengüesesa!...

Col. Estigas ab la certesa
que molts no som com t'ho dich.

Toa. Si un dia no ve l'inglés
a sonda tot l'oceano
per treure ls baixos del plano,
no podrem....

Col.

(ab energia.)

¡No parlis més!

¡L'inglès! Si no se li arraiga
més que avuy aquesta ciencia

Toa. Es qu'estich en la creencia
de qu'ells son'ls reys del aiga.

Col. ¡Ditxosa gent!... ¿ambe tu'?...

¿¿¿ambe ets d'aquells qu'errabonan
y qu'en totas parts pregonan
que l'qu'ells fan no ho fa ningú?

Toa. Oh, tii, tii! Prou son entesos!...

Col. Ells lo que son mariners,
pero náutics no són més
los espanyals que 'ls inglesos.

Toa. ¿Com beutien a totas horas...

Col. Fii mateix ara examina.

Lo celebre Malessina

va situa' la Anvoras;
 l'inglés aquell any mateix
 hi va; no las troba en lloch;
 las esborra, y ja molt poch
 que un jam de plè hi embesteix.
 Si una terra qu'es tant alta
 no la trobam, i com pinteu?...

Toa.

(fent una suspensió)

Carat! vosaltres cridem
 y Onaney està malalta.

Cal.

(fiero en la seva idea.)

Aquí tens la millò prova....

Toa.

Donchs i veyen? ningú ho diria.

Cal.

Ell no trova cap vejia;
 l'espanyol, si hi sou, las trova.

(Surto Elvira del seu camarot,

pero ja com que apenas pat 101—

tenir-se dreta com pera indicor
que à causa de la molta mar
la barca jona grosos brandades.

ESCENA XIV.

Dits - Elvira

Elv.

(Cari cayent y agasantse ab la taula.)

Ay!... ¿Qu'es aquest balandriç?...?

Col.

¿D'onant surts?

Elv.

(senyalant lo seu camarot.)

D'aquí dintre... ¿Ay, ay?

¡No m'hi havia trobat may!...

Cari be tinch ja marçig!...

Toa.

S'ha girat trèingul de veras.

Col.

La mar 'ns ve per la murra.

Elv.

(Fent com qui se silenciat per

sostenir-se.)

To penso que si això dura
no podrem contà' las peras.

Volia esbaltirme un xich
per descansa', y no he pogut;
m' ha desvetllat la inquietut
y la rassoobra en qu' estich.

(Per Oranney)

i Que deu fè aquesta pobreta?

Col. Deu Descansa'. No t'apuris!...

Elv. A brigo negres auguris
y m' vecele una miqueta.

Y en Gusman, ¿hont s' ha ficat?...

Toa. Per esparjirse un ratet
à cuberta ja m' poguet
que jo penso que ha pujat.

Elv. (Dirigitse vers lo camarot de Oranney.)

¡ Pobre amiga!... ¡ Si tan sols
faria pinta' un ex-vot!...

¡ Si miracles Deu fer pot
un per ella avuy ne fés!

Col. Fal volta que dormi encara.

(se sent un tró molt fort y
prolongat.)

Elv. ¡ Jesus!

(ab esglay: pe l' tró.)

Toa. ¡ Apreta!

Elv. (Penetrant en lo camarot d' Onaney
y cri'dantla.)

Onaney!...

Col. ¡ Pobre! ¡ Si que li diu lley!

(moment de pausa. Elvira apareix
rapidament, pintant l'esglay en
la cara, y esclamant ab gran dolor:)

101
Elv. ¡Morta!; morta!!

Col. (sorprès.)

¡Que fins ara?

(calon penetra a lo camarot d'Ona
ney y torna a sortir d'ell consternat.)

Elv. ¡Lo que sentim!

Toa. (No saben lo que li passa.)

¡Diu del cel!

Elv. Per tres voltas l'he cridada,
he tocat sa ma, y... glassada!

Col. (Qu'ara surt del camarot.)

¡Oh, si!; Freda com lo gel!

(al sentir los crits d'Elvira baixon
precipitadament a la cambra en
Gasman y en Pere. En aquest punt
mateix, despertat ab lo desori que
se sent, surt del seu camarot

Mossen Pan ab estranya-caps y posantse l'habit a tota pressa, y es tal l'aturdiment de uns y altres, y més en particular de'n pere y Mossen Pan, que s'topan tots dos front en front, quedant un y altre en la posició mes ridicula y fent visajes estranyes a causa del doló que senten mutuament.)

ESCENA XV

Dits. - Pere, Gusman, Mossen Pan.

M. Pan.

(a Pere.)

¡Ay!... ¡que no veuen la porta?

Pere. ¡Quin cop ha sigut aqueix!..

Gus.

(ab ansietat a Elvira y Colou.)

41
102

¿T això, Domus?

Elv.   ¡Ta no existeix.

Gus.   ¡Oh, Déu!

Cal.   ¡Si, Gusman; ja es morta!

M. Pau.   (a Pere.)

                          ¡Sempre anuen atolondrat!

Pere.   ¡No he rebut mala castanya!

M. Pau.   ¡Ta hi tindré una bona banya!

Cal.   (a Pere i Mossen Pau.)

                          ¿A que ve aquest altercat?...

Gus.   (Ensimismat.)

                          ¡Fou mon vaticini exacte!...

Cal.   (a Pere i Mossen Pau, enfadat.)

                          ¿Com aixis baladrejen
                          y torpement profenen
                          la sollemnitat del acte?

Gus.   (al lindar del camarot d'Oraneg.)

¿ Perquè m'vas volè seguir?...

¿ Perquè, Onaney, m'estimavas?...

M. Pam.

(à Toanet.)

Èu... ¿ perquè no m'avisabas
per judarla a bé mori?

Cal. En fi: aquet era l'seu fat!

M. Pam. ¡ Ta gosa del san etern!...

Cal.

(a pere.)

Apunta ara en lo quadern
l' hora y punt en que ha espirat.

(pere cunpleix l'ordre de calon.)

Elv. ¡ Desventurada criatura!...

¿ Com podias may pensar
que tenia l' fons del mar
de serve ta sepultura?...

Sepultura que al condol
m' afligida anima ven

sens poder un tros de even
ostentar per trist consol.

M. Pau. ; Ah! ; quin cor no s'apesara
devant tant triste veritat?

Toa. ; Horrible fatalitat
es mori ab sort tant avara!

Col. Ningú imaginarse pot
lo torment que deu sofrir
lo pobre que s'veu morir
 dins son estret camarot;
 ja en la familia pensant;
 recordant potsè 'ls amichs;
 lluny de tots; ple de fatichs;
 ab la Parca en va lluitant...

M. Pau. (cannogut.)

Al pensarhi l'cor se m'tomba!

Gus. Pero ¡ay! Lo que mes horror

deu fe' se'ns d'upte al seu cor
deu se' al preveure un lloch segü'
Tomba cruel que un lloch segü'
en la terra ve' a negar;
trista tomba hant a resar
no pot anarhi ningü'!

Pere. Certament!

Elv. Ah, si! L'mortal
qu'en la mar tristement mort
tè, pe'l que s'veu, pitjò sort
que l'mès préstech criminal,
puig si tè aquell ab certesa
tè una historia més honrosa,
en còmle' aquest tè una fasa
hant se hi plora y hant se hi resa.

(moment de silenci. Fats quedon
pensatius. Al fi Colom, dir a

à Toanet.)

Cal. Vès: crida a' lo mestre d'aixa
que patse ja deu se al llit,
y fèsi' se tot seguit
sens perdre tèmps, una caixa.

ESCENA XVII.

Dits. — menos Toanet.

Cal. Aquet tèmps aturbonat
li ha presipitat la mort.

Gus. ; Ta ha tingut lèu poca sort!

Elv. (calisbaixa, fiera en una idea.)

; Tot per ella es ja acabat!...

Exuberant de bellesa,

jove, è nigèma y senzilla,

D'un cacique inica filla,

com qui diu una princesa:
i morir per un vil etnar,
vodejada de il·lusions,
en la edat de las passions
sala y trista en mitj del Mar!

M. Pam.

(a colon.)

To crech que la purga aquella...

Cal.

¡Ca! Deixeuvos de manias;
lo vomit se això: als cinch dias
o curat o a la paella!

(trous molt fets, soroll de vent.)

¡Endavant!

M. Pam.

(espantat.)

¡Jesus! ¡Pam trona!

(altre cop trous y llamps.)

Gus.

¡Espectacle sens igual!

Cal.

Senyors: jo me ni pujo a Dalt:

crech que la tindrem, y bona!

105

(Frons y vent: aquet soroll no

deu passar fins que s'indiqui.)

M. Pan. Föt encomanantse a' Deu
jo vetllarè a' la difunta.

Cal.

(pujant la escala. Ab veu de mando.)

¡Carga föt y bràssia en punta!...

Toa.

(Dins.)

¡Carga fät!

Cal.

(idem.)

Y abrevien!

(Pere Guzman y Elvira pujan a'

cuberta. Las veus que se senten de

dins han de ser molt vivas de mo-

do qu'indiqui lè que la situació

de la carabela es perillosa.)

Gus.

(Föt pujant l'escala.)

¡Quin cel! ¡Quin cel més confús!

ESCENA XVIII

Mossen Pau.

Col.

(dins.)

¡Afeixa tot l'aparejo!...

M. Pau. ¡Dimouxi!

Col.

(dins.)

¡L'tringuet congrejo!...

M. Pau. ¡Quin mal temps! ¡Tesis! ¡Tesis!

¡M'espantem tots los extrems!...

Col.

(dins.)

¡Cuidado a pendre l'contrari

M. Pau pp. Deu meu! Veig a di l'vostari

per veure (si calma l' temps.

(S' tren l' rosari, s' assenta y co

mensa a resà.)

Cal. (dins.)

¡Depressa!

Pere. (dins.)

¡'Ls caps ningú troba!

Toa. (dins.)

¡Cargneu prompte aquesta vela!

Cal. (dins.)

¡Dèu salvi a la carabela!

M. Pan. Un ciri a la bana nova!

Cal. (dins.)

Derriba!... Bueno: a la via!

M. Pan. (Perriquantse a causa d'un trò molt

fort que acaba de rentar.)

¡Oy Jesus!; Quin trò més fort!

¡Partenno, Senyò, a bon port!

¡Salvenno!... Santa Maria.....

(resant.)

Pere.

(En la escala de la cambra.)

¡Quin temporal més atràs!

M. Pam

(resant.)

Mare de Déu....

Col.

(en la escala també, junt ab Pere.)

Ab cor bran

sabrém combatrel.

M. Pam.

(sempre resant.)

Pregau

per nosaltros peccadors!

Col.

(Que ja ha baixat del tot a la cambra.

Pere, Joanet, Guzman y els altres

no han fet detrás d'ell.)

No temen, que l'edificament
te puntal y molta espora.

¡Sembla un peix!

M. Pam.

(sens deixar de resar.)

Ara y en l'hora
de la nostre mort. Amen.

ESCENA XVIII.

Dit. - Colou, Pere, Joanet, Jusman, Elvira.

Pere.

(a Mossen Pau.)

¡Fen bé, fen bé de resà
que'l cel ab la mar s'ajunta!

Cal.

¡Y perxò vull teni junta
ab vosaltres.

M. Pau.

(resent.)

Vostre pa....

Cal.

¡Fenim l'equinoccio a sobre!

M. Pau.

(un llamp il·lumina la escena.)

¡Ay, vàlgam Déu, quin llamp ech!

Cal.

Y donà compte al món dich

Del resultat de nostre obra,
La mar la nom atropella,
y si ja més se enfurisma
'us pot sepultà l'abisme
y fèr mossen fàts l'estella.
Vull posà la situació
de la terra qu'hem trobat
dintre d'un barril fonat
y ab ella l'explicació
del nostre descobriment
ab llenguatge cla y concis,
ja qu'es propi l'obra aixís
del home recte y prudent.
¿Que us sembla?

Pere.

Aprobat està.

Toa.

Tirem lo barril al aiga,
y despres, caiga com caiga,

lo barril tè de surà,

Algun barco pot suchubri
que l' trobi y l' reculleixi
lo patrò, y se trasllueixi
tòt quant hem fet fins aquí.

Cal. Donchs meus a l' obra, y volant;
pòttam un barril lèn bo....
Un cop hagi fet això
ja no temo l' muracan!

(Joanet y Pere pujan a dalt. Joanet
torna a baixà ab un barril, una
massa y un respladó.)

ESCENA XIX.

Dits. — meus Joanet.

—

(Cessant los tres para a parlar.)

1

Toa. Lo barril.

Col. (examinant-lo.)

i A veure? Ajà!

Desfonal. Vaig pe'ls papers.

(entra al camerot.)

Toa. (Desfonant lo barril.)

Lò tò per tots los quefers.

Col. (curtiint d'un camerot ab un rot-
llo de papers. Los entrega a Toonet
y veient que l'barril ja es desfo-
nat, diu:)

Zè, Janchs; tòrnal a fonà
Ara al aiga.

(despres que niga fonat.)

Toa. Desseguida.

(Toonet puja a la cambreta ab lo
barril, un cop hi es, diu:)

¡ Felis viatge, Carril !

Col.

(en lo pen de la escala.)

¡ Ta hi es ?

Toa.

(baixant.)

Si.

Col.

(respirant.)

¡ Ta estich, tranquil !...

¡ Ara ja ves m' intimidada !

Toa.

(sense acabar de baixa, mirant
en l'aire.)

¡ Ay, ay ?

(al to d'estranyesa.)

M. Pom.

¡ Altre novetat ?

Toa.

(rient.)

¡ Si qu'hem engarrat lo plet !...

Ést... com lo sum s'ha desfet !...

¿ No veuen ?... ¡ Ta está estrellat !

Gus.   ¿Que dius?

(pene baixa de dalt.)

Elv.

(mirant lo cel.)

¡Pla com un mirall!

M. Pau.

(al goig.)

Es cert!... ¡Ditxa inesperada!

Col.

(a Joanet.)

¿Y Donchs?

Toa.

Re: una turbada.

M. Pau.   ¿To ja m' veyas cap por 'vall!

Col.   Tants de crits, tant gros dessori
per res com aquell que diu....

¿To m' he cregut qu' era al viu
un temporal giratori!

(als pilots.)

¿No saben lo qu' he pensat?

Pene.

Vos direu.

47
110

Cal. Com qu'hem tingut
cinch dias d'un cel tant brut
y en cap d'ells hem observat,
per lo que podria se,
- ja que qui assegura, Jura; -
vull qu'ara m'prènguis l'altura
de la Polar.

Toa. Pensen bé.

Cal. Donchs agafa la ballesta
y a dalt tot seguit.

Toa. Corrent.

Cal. (a Pere.)

Vejam? Mira d'hont ve l'vent?

(Pere puja a dalt altre cop y al
poch rato tren lo cap per la por-
tella, comforme s'indica en son lloch.)

ESCENA XX.

Colon, Mossen Pau, Toanet, Gusman

Elvira.

—

Col.

(a Toanet.)

Monte un xich més!

Pere.

(Frayent lo cap per la portella.)

Del noroeste.

(En Toanet ha entrat a lo seu camarot. Surt d'ell desseguida ab lo serstant a la mà.)

Col.

(a Pere.)

J donchs allarga aparejo
perquè l'vent cari es de popa....

(Dirigitse a Gusman y M. Pau.)

y com sòm ja aprop d'Europa....

Pere

(dins.)

Allarga l' fringuet cangrejo!

M. Pan.

(ab alegria a' calon.)

¿ Valen di'?

Cal.

(enfadat.)

¿ Com si vull di'?

M. Pan.

Bè.... ¡ more de deu, senyo!...
no us incomodeu perxò;
ni sols me poden sufri.

(Toanet puja a' cuberta ab lo rec-
tant, y torna a' baixa al poch rato.)

Els.

(A guzman, baix, referintse a' calon
y a mossen pan.)

¡ Es que sempre li està a' sobre
y en tot troba sent faltas!...

Pere.

(dins.)

Allarga las gábrias altas

7 allarga juanete 7 sabre!

Gus. ¡ Ves quin cel que s'ha posat
en pochs moments tant seré!

Cal. Tal fi... Tot menos de re.

Gus. (à Mossen Pau.)

¿ Donchs que us habien espantat?

M. Pau. ¡ Borrango!... Si l'castiment
fins me creya que s'obria!...

¡ Com bramaba, com bramzia
tot plegat la mar 7 l'vent!

Cal. (A Joanet que hi de dalt.)

¿ Ta l'has pressà?

(Se refereix a l'observació.)

Toa. (Disposant-se a escurse.)

... Si senyó.

Cal. No t'erris.

Toa. No hi ha perill:

44
112

es un càlcul molt senzill.

Un mariner.

(Dese la portella.)

Senyò Palou....

Cal.

¿Què es això?

Mariner.

La caixa.

Cal.

Baixenla.

ESCÈNA ULTIMA.

Dits. - Joanet, Pere, i dos mariners a la
una caixa.

—

Cal.

(Als mariners que han baixat la
caixa.)

Aixis.

Fènla entra de punta
y posenli la disputa.

(Los mariners entran la caixa

al camarot del modo que calen
ls hi ha manat.)

Elv.

(per Onaney.)

¿ Com podia l'infelis
aqueix si tant trist pensar-se?

Cal.

(per Elvira.)

S'acosta l'fatal moment!...

M. Pan.

(a Elvira que plora.)

¿ Ta hi som?

Elv.

(a Mossen Pan.)

¿ No tant facilmente
l'afecte pot esborrar-se!

(Moment de silenci. Los mariners
tornan a sortir del camarot al la
caixa. La deixan a terra.)

Toa.

(Escrivint.)

Fres y sis, non.

M. Pan.

(als mariners.)

¿Ta hi es ella?

Cal.

(mal humorat.)

¿No hi ha de se!

M. Pan.

(abp. avergonyat.)

¿Quin pebrot!

Cal.

(ab veu grave y solemne.)

Ara amarrarhi un llingot
y al aiga per la portella.

Elv.

¿Y aixis se t'enterra'
sens posarli en la mortalla
ni una creu, ni una medalla,
ni un trist signo de cristiá?

Cal.

(a Mossen Pan.)

Responen vos a n'això.

M. Pan.

Com no hi ha res....

Pere.

(apart.)

¡¿ hem pregida!

Elv. Si una estampa benedida?...

M. Pam. (no sabent que di.)

Oh!...

Cal. Bueno, Janchis: reconeixen
tots los nostres equipatjes.

M. Pam. Fát-se va Jona' als salvatjes:
no hi ha a bordo ni una creu.

Cal. Vos també n'varen fe' tant!...
¿Ni uns senzills escapularis?

M. Pam. No més finch aquells rosaris
benedits del Pore-Sant.

(mostrantlos.)

Cal. Posenlos hi.

M. Pam. (ab dolor.)

¡No pot se'!...

Cal. ¿Per quin motiu?

Casa nova!

M. Pau. Duvlos a la Mananava

he promès, y no està be
rompre may cap promesa.

Elo. Pero com que ara be així!...

M. Pau. Qui promet, se de cumpri:

ab això no hi ha defensa.

En mitj d'aquell temps tant fort,

que sols m'espanta l'pensar hi;

m'he posat a di l'rosari

ab se pura y gran fervor;

ab l'oració tot s'alansa;

ab ella jo he demanat

que minvés la tempestat,

y un cel bell... com l'esperansa,

com ella alegre y hermosa,

al poch rato ha substituït
à n' aquell cel malehit,
com un altre tenebros.

Per tal motiu he promès,
de m' agratament en prova,

(ressant fervorosament los rosaris

Durlos a la bona nova.

Cal.

(convenent.)

Com m'alt sont y m'alt just es!

Gas. S'ent aixis ja es altre cosa.

M. Pan.

(a Elvira.)

Ta ho veus: una prome tensa....

Pere.

(Per Elvira.)

(¡ Crech qu' ella alguna se n' pensa!)

Elv. ¿ Tres... res no se li posa?

Gas.

Pero, Dona: ¿ no reparas

que la voluntat ja se ven?...

(Freyente la creu de plata que
porta penjada al coll.)

Donchs jo li poso una creu
recort vinich de 'ls meus pares.

(S'ajunalla al costat de la caixa,
y després s'hacler lesat la creu, diu.)

Per tu m' desprench, Oranney,
Del tressor de mes valia;
rich falissimam que algun dia
m' haguera fet gran sorveij;
Ab ell pàts pugja a' la gloria;
y puig així no val l' etzar
ab tu quedi' al fons del mar
l' origen fesch de ma historia.

(Forma a besar la creu y la deixa
sobre la caixa.)

(al veure la creu, ab gran sorpresa.)

¿Que miro?

M. Pam.

(Veyent l'actitut de Pere.)

¿Que li ha agalat?

Pere.

(que ha pres la creu de sobre la
caixa y la reconeix.)

Si... ¡la mateixa!... ¡l'baixell!...

Gus.

(a' pere.)

¿Que us passa?

Cal.

(Mirant a Pere astorat.)

¿Un altre capdell?

Elv.

(mirant recelosa a Pere.)

A que ve....

Toa.

(apart.)

¡Estich astorat!

Pere.

(a' Elvira, ab gran sospira.)

Y digam.... a questa creu?...

Elv.

Com recort que se que l'meu port...

va donar-la a la meua mare...

Pere. ¡ La mare has dit?... ¡ Lo nom seu!...

Elv. Penso que s' deya... Carlota.

Pere. ¡ Ah!!

(exit surtit del anima.) Present la creu.)

¡ Inestimable tressor!...

(obrint los braços a l'aire.)

¡ Tu ets la filla del meu cor!...

Toa. (apart.)

¡ Això si que m' destarota!

Elv. (fent una sorpresa als braços de Pere.)

¿ Que sento?... ¡ Pare!...

M. Pam. (com qui veu visions.)

¡ Oy Jesús!

Cal. Rarissima coincidencia!

Gu. La ma de la Providencia:

¡ De l' seu influço ha fet us!

(Rato de silenci. Calon veient un moment oportú la senya als mariners que se n'portin la caixa a dalt i los mariners cheheixan. Mossen Pau los indica que vagin al cuidado perquè Elovera no se n'adoni, i desapareix d'entre ells. Pere i Elovera han estat bell rato abraçats sens dir-se paraula. Per fi, Elovera, romp lo silenci, i diu aixugantse las llagrimes.)

Elo. ¡ Ah, pare!

Pere. Filla!... Setse anys,
o setse sigles millò,
lenscanta... Per fi l'senyò
s'ha dolgut de'ls meus afany!

Elo. ¡ Ta veig que la mèva sort

te de se en tot sempre avara
 quant per troba' a ri' al meu pare
 ha fet precisa una mort!

Pere. ¡Filla meua!

Elv. ¡Pare meu!

Marine. (dins.)

¡Fondo!

Un altre. (dins.)

¡Fondo!

Elv. (Horrorizada.)

¿Que hi sentit?

M. Pom. (Baixant.)

Ta es a l'aiga!

Elv. ¿Al aiga heu dit?

(recullint de terra la creu seva

que ha caigut de sobre la caixa

de portarla a dalt.)

¡ Pobreta, y senza la creu!

*(Toanet habent acabat de fè lo
càlcul de latitut per l'altura
de la Polar sin a' colon, llibreta
en mà:)*

Toa. Senyo Colon....

Col. *(a Toanet.)*

¿ Qu'es això?

Toa. La latitut de Lisboa!...

*(crits de mariners a cuberta 7
confusió.)*

Mariners *(dins.)*

¡ Terra! ¡ Terra per la proa!...

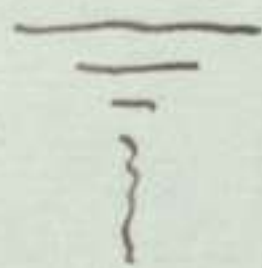
Col. *(conmogat, cayent de jonsals a
terra.)*

¡ Alabat siga l'senyò!

(can lo telò rapidament.)

ACTE TERCE.

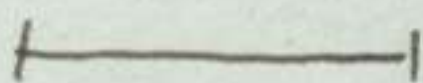

ACTE TERCE

(Palau de Barcelona.
Antecambra reyal; portas
laterals. Lo fondo estarà
obert per tres grans arcaes
d'ous que donan pas a
la galeria alta del jardí.
En primè terme a la dreta
lo closer reyal ab los escuts
de Castella y Aragó al
centro. A la esquerra, en
lloch oportú, un rich sitial.)

ESLENA I

Laura.

(que ve de la galeria ab una
saldada de flors.)

Ròsas, clavells, llasaminis,
càmelias...; de tot tri na!...
Ara fem lo ram. Aja!...

(s'ascenta en lo ritial y fa lo ram.)

Molt bé!...; Quins perfums més furs!
I com m'agrada'm las flors!...
To faig com las papallonas...
; Quinas camelias més monas!...
; quinas fullas!...; quins colors!...
¿I aquets tulipans?... Que ricks!...
Los vull posà aquí al costat

D'aquets clavells... Encertat!...

120

¡Vaya uns matisos bonichs!...

¡Quina rosa!

(L'olora.)

Es de las finas!...

¡Ay! (puntuantse.)

Això tenen las rosas;

molt macas, molt ufamosas....

¡pero l'fronch voltat d'espinas!

Las violetas aquí dalt;

las d'alias aquí al cantó;

aquí l' merduix.... ¡Quanta oló!

(Mirantse lo ram ab complacencia.)

¡Ay, filla!... Vaja, ¡que tal?

ESCENA II

Laura, Ambros.

Am. (que feya un rato se l'estaba escoltant.)

¡Magnífich!

Lau. (contrariada.)

¿Ets tu, ximplet?

Am. Gracias, Lauva.

Lau. (apart.)

Ja m'amola!

¿No m'podràs deixa' may sola?

Am. ¡Si quant miro aquest pamet!...

Lau. (ab desagrado.)

¡Vaja!...

Am. ¿Que vols di'?

Lau. (desdenyosament.)

Vés, vés!...

Am. No sigas tant desdenyosa.

Lau. ¡Ja hi som! La causò enfadosa!...

¡Ets més pesat!

Am.

(apart.)

¡Que caya es!

(ab transports d'amor exajerat.)

Lauva!...

Lau.

(alenuvintre.)

Endevant!..

Am.

¡Yo t'estimo!

Lau.

(fal-larejant y cantant a intervals

l'americana de "Una vieja.")

Ay, mamá!...

Am.

Tots los meus actes...

Lau.

(cantant.)

Que noche aquella!...

Am.

¡Dixi mi tractes

quant jo res per tu escatimo?

Ah! Tu mi feras perdre l'seny!

Lau.

¡Com que l'has perdut temps fa!...

Am. ¿Que no veus que m' matarà,
casina, aqueix vil desdeny?

Lau. (arrontsant las espatllas.)

Ay, fill!...

Am. ¡Oh!

Lau. Wo sè que dirhi.

Am. ¿Com no?... Bè!... ¿Y tu m' ets casina?

Lau. Aquet to ja m' amohina.

Am. ¿S'ha vist may més grèn martiri?

¡Ah! (suspirant. tristament.)

Lau. Prou! Basta de qüestions.

Am. ¿Preus potsè la cosa à bromà?

Lau. ¿Que no sabes qu' en un altre home
finch ficasas més afecions?

Am. ¿Y aixis m' ho dius?... Està bé!

¡Ingrata!

Lau. (picant de pens.)

¡To mi' aburreixo!...

Am. To mi' cremo y m' consumo!...

¿En un altre home?

Lau. (enfadada.)

Si, ¿y que?

Am. (ironicament.)

Sevà jove sens cap dupte...

Lau. I més aixerit que tu,
y més gnapo... ¡de regu!

Am. ¿Que vols di'?

Lau. ¿Que patse t' supte?

Am. Las qu' esten... encapritxadas...

com cap mes gnapo veuen

l' objecte que desitjen

y vivin ben enganyadas.

Lau. ¡Tontas! ¡Fatuas!...

Lau. ¡Fastigos!...

Y hè i que? i a tu que t'importa?
Sò lliure....

Am. La mosca morta!

Lau. Y ~~tu~~ n'a tu que t'importa: i l'os?

Am. i wo m' motejis!

Lau. i Si primè
m' has motejat tu a n'a mi!

Am. (apart.)

Està vist, no m' pot sufri!...
Mès... jo d'ella m' venjaré.

(Alt: ab tò de burles.)

i Y qui es lo felis galan
que ha lograt la dolça sort
de sè duenyó del teu cor?

Lau. i Que t'è n' burles?... En Gusman!

Am. i En Gusman?... i En Gusman dins?...
Ah, si... ja sè!... i Vatura l'mion!...

L' que va marxà ab Colom?...

Lau. (ab orgul.)

L' mateix.

Am. (Rient.)

¡Ba!

Lau. ¡De que rius?

Am. ¡Dén te sassi bona y santa!...

¡Qui sab, pobre, hont se la pèll!...

¡De n'Gusman din!...

Lau. (ab rabia.)

¡Qu'ets peixell!

¡Que ets rick! Qu'ets...!

(Rient.)

Am. ¡Si, canta, canta!

Ta fa un any, ó potse més,

que de Pals varen marxà....

Lau. ¡I que?

Am.   Y de llavors ensà
que ningú n'ha sabut res.

Lau.   Y vols dir?...

Am.   Conta per sigas!...

Lau.   ; Oh, Déu meu, y quant cinisme!

Am.   Patsè en lo fons d'un abisme...

Lau.   (Parant-li a Ambrós la boca ab la mà)

; Calla, Ambrós, calla: no ho digas!...

Pero l'cor me diu que no!...

Lo cor me diu....

Am.   Déixal dir.

Suposèim que no es així;

suposèim que torni....

Lau.   ; Bo?

; Com suposèim?... Tornarà!

Am.   ; Y creus que al pen de la lletra
sostindrà l' que t'va prometre?

No!

Lau.

(ab seipit.)

Vés!

Am.

¡Prou se'ell cam ho fa!

Lau.

Ell no m'va prometre res.

Am.

Douchs pitjò: més mal per tu.

¡Quin estornell! De seguir

que si torna...

Lau.

(apart.)

¡Dèu ho fès!

Am.

No serà la pobre Laura
la promesa de'n Gusman.

Lau.

Ah, si? Qui t'ha ensenyat tant.

Am.

Arbres molt forts he vist caure.

(Laura es moia noya excessivament

fatua, i quant l'Ambrós li diu

que may serà la promesa d'en

Gusman, perà significar lo
poch cas que la d'aquestes para-
les, se gira d'espatllas a Ambros
en senyal de despreui y s'posa a
tal-loraja una canço qualuod,
apropiada a las circumstancias,
fent mil posturas y tonterias
ab lo nom que te en la mà. Lan-
ra en totas las sevas accions y
paraulas deu ver notar la con-
fiansa que te d'ella mateixa.)

¡Hola, hola! ¿Aixis ho preus?...

Lan. Lo ximple! No se m'alcança...

Am. ¿d'hont naix aquesta confiança

que ab respecte en Gusman tens?

Si cap paraula t'ha dat,

¿en que basas?...

Lau.

(interrompto.)

125

Deixan corre.

Am.

Bè, vaja: castells sorra.

Lau.

(perdent per compler la paciència.)

De lo que vulgas...; Pesat!

En si: jo com parlo se.

A la llègia s'coneixia

que l'pobre per mi patia;

prou sos ulls m'ho deyan bè.

Despres que la mèva cara

m' sembla que pot amà.

Am.

(burlantseu.)

Oh, si; seu pas... seu en llà

que ma hermosura tant rara...

Lau.

(Indicant ab fatuitat la cara.)

Ta sabs, moy, que aquet perfil...

Am.

(seguint burlantseu.)

Lo tèn... com no l'è ningú.
Aqui de noyas com tu
se ni trobarom més de mil.

Lau. (ab presunció.)

¿De serio?... Ves qui ho diria!
No m'ho dir així l'mirall.

Am. Vet aquí l'gran teu treball:
mirarte en ell tot l'dia.

Lau. ¿De veras?... Escarronsit!

¿Que n'tens de fè tu d'això?

Am. ¡Fátua!

Lau. ¡Ximple!

Am. (rient.)

Bè, millò.

¡Que t'fa se massa l'despit!

Lau. ¡Vés, vés, vés! Ya m'amoquinas!

Am. (senyalant lo cervell.)

¡Que n'hi ténis poch aquí dins!

Lan. ¡Encara diuhen cosins!

Am. ¡Encara diuhen coninas!

Me n'vaig d' aquí perquè conto
que potse m'ensadaria.

Lan. ¡A mi que tant me faria!

Am. Adéu... hermosa!

(ab moça.)

Lan. Adéu... ¡tonto!

(picada.)

ESCENA III.

Laura.

¡Lo molt trasto!... Potse s'eren
que sals perquè me'e casi
fins ell haig de descendi'!...

Tal castich no m' Donga Deu!
T ell sempre tant porpidios!...
No fora mala xaripa
casarme ab ell!... Fins m'atipa
lo seu nom!... ¡Se diu Ambros!
Jo l'esposa d'un?... ¡Ba, ba!...
Ve tingues un de bonich,
com verigracia... Manrich,
Alfredo, y mil que n'hi ha,
encara m'hi pensaria...
¡pero Ambros?... Vagi en mal hora!
¡tant burleta qu'es la Flora
ab quin gust de mi s'riuria!
Ell es honrat, això si,
y m'estima y té bon cor...
Pero jo no busco amor;
jo busco gosa y llubi.

I Despres, no es elegant
 y tē un gustos tant indòmits....
 No, no; l' que veig entre sòmits
 es un altre...; es en Gusman!
 Al seu costat brillorè
 sēns esforços y sēns intrigas,
 y ab mon lueso, a las amigas
 orgullosa eclipsorè
 Los reys!

(S' retira al fons.)

ESCENA IV.

Dita. - Isabel y Fernando, per la dreta.

Fer.

Creume, no t' cap-figuis,
 per sarsa tē de sē aixis.

Isa.

¡Ditjós mōn!

Fer.

Dona entusiasta

per tot lo gran; per lo brill
dominada d'una empresa
llegantersca...; empresa al fi!...
vares esclata a aquell noie,
y ara 'ls resultats n'has vist.
Fa un any y mesos qu'es fora,
y ja en la convencio estich
que ni a n'ell, ni a los tres barcos
vurem ja may mes per qui.
Lo que vaig pensar me sempre
deploro que hagi sucshutit.

Ioa.

No penso com tu, Fernando;
una ven del cor me diu
que no perdi la esperansa,
que no m' deixi acobardi
per sospitas molestosas

ni menys per recels mesquins.

Fer.

Colou era un visionari;
 quant jove havia llegit
 descripcions de grans viatjes
 fets per navegants antics
 a remotas parts del globo,
 y ell, tant sols per quel motiu,
 - ja desitjos de fortuna
 o de gloria, - ab inaudit
 afany, projectes grandiosos
 deguè allavors cancel·lar.
 No li mancaba elogiencia
 ni talent, y revestit
 d'aquestas preudas, la pildora
 va d'aurà com se sol dir.

Isa.

En sas paraulas o hi veyà
 de son geni l' destell viu.

Fer. En vares deixà arrastrarte,
com las sents cops t'he advertit,
per las descripcions empiricas
d'aquell home, sent aixis
que sempre vaig recelarme,
tementore un desenllaç trist.

- L'Europa avuy'ns contempla,
no ab ademan compasin,
mès si ab refinat silenci
ò bé ab ironich somris.

Portugal Desacredita
nostre poder, y atrevit
s' burla de 'ls teus projectes
cada dia descubrint
vieas y remotas terras,
dilatant los seus confins.

Dea. Si Portugal cada dia

Descubreix terres aixís
 i perquè las que'ns vas prometre,
 Colón, no pots descobrirí?
 Si aquesta nació altanera
 obra ab nosaltres com dius
 molt bé demà aqueix sarcasme
 pot convertir-se en despit.

Fer. Illusions!

Isa. ¡Qui ho sab, Fernando!...

To confio.... ¿De que rius?

Fer. Isabel, vull que recordis
 una màxima, que al fi
 cam totes ellas, té l'è mèrit
 d'esser exacte y de profit.

—Quant més bella es la esperansa
 tal se l'è desengany més trist.

Isa. i Tant poca se las promesas

De color t'inspiran?

Fer.

Si.

Creume, Isahiel: en lo lògich
jo duptant d'ellas estich.

Lo màn qu'ell te va prometre
no crech que pugà existi.

Va pintar-lo ab massa pompa...
ab uns colors massa vius....

Allò d'aquellas palmeras;

d'aquells boscos; d'aquells richs
eviaderos de topacios,

de perlas y de rubins;

d'aquellas minas espessas

d'or y plata; d'aquells vius

candalousos....

Isa.

y pregunto:

¿perquè no pat ser aixis?

55
130

Si aquets arguments alegas,
que son per cert ben mesquins,
en apayo de 'ls teus duxtes,
molt pobre t' fas d'esperit.

Fer. Si hagues, Calou, promès menos,
mès vritat haguera vist
en sas promesas: jo penso
que tot lo qu'ell t' va di
y explica d'aquellas terras
ab arguments tant lluhits,
deguè ser sens duxte ni somni
d'aquells que tè tot sovint
un poeta, o bé un maniatich,
o bé un ente per l'estil.

Isa. ¡Quan t'equivocas, Fernando!
¡Si tu l'haguessis sentit
com jo!

Fer.

Com tu vaig sentir-lo
y m' vaig queda tant tranquil.

Lau.

(adelantantse.)

Jo penso com vos, senyora....
Jo també esperansas finch
de que en breu tindrem la dita
de sabè d'ell.

Isa.

¡Molt ben dit!...

Ay, Laura!...

Fer.

(apart.)

¡Crèdulas sempre!...
¡Ja se sab! Donas al fi!...

(alt.)

¡Deu vulga que m'equivogu!...

Lau.

(apart.)

Abrigo jo aquet desitj.

Isa.

Y digam, Laura; lo diari

pot si tu l' haurias vist?...

(Mirant si^o sobre lo ritrial ab afany.)

Lau. Aquet mati, no senyora.

Fer. (com responnent a la pregunta de Isabel.)

Patsè l' Ambrós... ¡ et hi ha un tip!

¿Que va que tal volta encara
no l' ha pujat?

(Luscant lo diari.)

Lau. (Ap: ab enfans.)

¡ Quant jo dich!

que aquet xicot es molt tonto!...

Fer. (cridant.)

¡ Hola!

ESLENA V.

Dits. - Ambrós, esquerra.

Am.

Senyo.

Fer.

L'heu maji'

jo penso que deus tenirlo
à passeig, ò be' entunit!...

Lo diari; hont es?

Am.

(Tot parat, vaseantze l'orella.)

Ara hi penso.

Fer.

Ara, Distret?

Lau.

(Apr. ab desdeny.)

j L'infelis!

Am.

Com que...

Fer.

Prou. Deixat d'escusar...

Que me l' portis tot seguit.

Am.

Valant!

(apart.)

Ja ni surto barato!

Lau.

(Apr. a Ambrós.)

Ets mes benro!...

56 132

Am.

(com volent di: - "Insultam mēs!")

Aixis, aixis!...

(Desapareix.)

ESCENA VI.

Dits. - mena Ambrós

Isa.

Vull mirá si en la secció
D'entradas hi trobo re.

Fer.

(ni ent.)

¡Ja, ja!

Isa.

¿Fe n' riu?

Lou

(apart.)

¡Ja es l'ún bé

fill legítim d' Aragó!

Isa.

M'et tant extraordinari...

Fer. Veig que t' confons y t' ofuscas...
Deu passa que lo que buscas
tu ho trobis en lo diari

(Apareix Ambrós altre cop. Porta
un diari en la mà.)

ESCENA VII

Dits. - Ambrós

Am. (entregant lo diari al rey.)

Aquí esta.

Fer. (Uegint lo titol del diari.)

¿Que m' dius aquí?

Am. ¿Que Duch?... La Publicidad.

Lau. (apart.)

¿Tros d'asa!

Fer. ¡Ta es bien negat

y hèn pobre l' tèn maji!

Am. Mès....

Fer. ; Un paperat que us posa
D' or y blan per tots cantons!...

Am. Com jo ab això D' opinions
no hi entench una gram cosa...

Fer. ; Vès! ; No m' fassis Desboea!

Am. Senyò....

(inclinantse.)

Lou. (Apr: a Ambròs mostrantli lo lema del diari.)

; No tèns pap ni pens!
Hegeix aquí...; que no veus,
ximple, qu' es republicà?

Am. (Apr: comprènent lo lemyat qu' ha fet.)

; Ah, macatxo!

Lou. (Apr: ab sesdany.)

; Ets molt Ambròs!

Laura.

(apart.)

No es estrany, Jauchs, que l'heuhi.
i quin portarè, Jauchs?

Fer.

En Brussí

Am.

(apart.)

La ho entench: lo de ls senyor.

(Desapareix.)

ESCENA VIII.

Isabel, Fernando, Laura.

—

Laura.

(Així per Ambrosí.)

Apunyejat de tot ham....
i vaja un perveni mes bell
si acàs me casès ab ell!...
No: jamay!... i sòm o no sòm?

(Moment de pausa. Isabel pensa)

finha assentada en lo sitial. Fer-
mando al centro també calisbair.

Lanva deixantse arrastra per los
seus pensaments se jove també
ha quedat meditalunda. Apareix
Ambros portant lo stari de ni Bru-
si, y dirijintse al rey sin.)

ESCENA IX.

Dits. - Ambros

—

Am. D. Fernando: en Brusii,

(acatament.)

Fer.

Dona.

(Ambros saluda y se n'va.)

—

ESLENA X

Dits. — menor Ambrós.

Isa.

(a Fernando: pe l' diari.)

¿A veure?...

Fer.

¿Com?.. Vals callà!

Aquesta'ns llegirà
que té la vista més bona

Isa.

Ah, molt bé.

Lau.

Si, si; Donchs jo.

(Fernando dona lo diari a Laura,
aquesta l'obra en qualsevol part,
y diu, llegint ab contarella.)

"Cereales de Castilla"...

"Se cotiza cascarrilla"...

Isa.

Gira sull; no vull això.

Lan. "Aviso urgente".

135

Isa.

Aquet vull.

(Fernando se sèn en qualsevol lloc
no donant importancia a lo que s'
llegeix.)

Lan. "Una nodriza embandada,
jóven, bien recomendada,
y can mucha"...

Isa.

Gira full.

Lan. "Entradas de Cabotaje....

De Valencia y Vinaron
con cargamento de arvon
el salucho Buen-Viaje....

Isa.

Mès avall. Busca per "gru".

(Haixo hodia indicant un altre
lloch del diari.)

Lan.

De Mahon la barca Estrella....

Fer. Ab aquesta cantarella
casi son m'has fet venir.

Lau. (Indignant ab desanimat.)

¡Ca, ca, ca!

Fer. Jo ja t'previnc
que no l'trobaras en lloch.

Lau. ¡Vejam?...

Isa. ¡Que passa?

Lau. Zompoch.

(Després d'un moment se posen)

Laura que ha estat llegint en un

lloc baix, esclama ab molta alegria.)

¡Aquet es ell... ara ho tinc!

(Isabel no pot contenir l'alegria

del seu cor: Fernando s'aixeca d'un

brinc del silló havent-seya mitj

endormiscat; Laura trémula d'

emoció llegeix casi d'un modo
inteligible la següent redondilla:)

Lam. "De mas tierras ignoradas
que el mapa no las revela,
la famosa carabela
de noventa toneladas...."

(Ara entra l'Ambrosí ab un plec
en la mà; en l'altre una gabia de
llanua ab un lloro dins; sota la
xella hi porta, en una part, un
caixó de tabacos, en l'altre, una
capsa rodona de guayaba.)

ESCENA XI

Dits. - Ambrosí.

Am
Senyora

Isa.   ¿Qué passa, Ambrós?

Am.   A la porta m' mariner
m' ha donat aquest papè
que ve dirigit a vos.

(entrega a la reyna l' plech.)

Fer.   ¿D'això se'n diu papè, <implici?

Isa.   Éts mielt poch trèt, la veritat.

Am.   (Inclinantse.)

Senyora....

Lan.   (At: a Ambrós.)

Woy, t' has tallat!

Isa.   D'això se'n diu m' ofici.

Am.   Com que jo...

Isa.   ¿No dus res més?

(Això ho diu perquè ab la farsena

no s' ha fiesat en la galera ni en lo

que porta sota la xella.)

Am. Un aucell vert, un caixó,
y un altre objecte rodó
que no puch sabè lo qu' es.

Isa.

(desclouhent lo plec.)

Ya ho sabrem, y bèn kaleriat!...

(Ab alegria despres d' haver mirat
la firma.)

¡ Es D' ell!... ¡ Gracias, verje pura!...
¡ Dia es avuy de ventura!...

Per.

¡ Eureka!

Lau.

(ab contento.)

Al fi' han arribat!

Isa.

(Llegint lo plec ab goig creixent.)

"Alabat siga l' Senyó!...

Reyina inviete de Pastellà:
ja oneja en la india bella
nostre venerat pendó.

De nostres baixells las quillas
reposan ja poca estona
Dins del port de Barcelona
procedents de las Antillas.
La terra al pi s'ha trobat;
es estensa y més hermosa
mes productiva y frondosa
del que mi' havia pensat."

(Acentua molt aquestas paraulas y

mira a Fernando ab certa intenció.

Fernando somriu y baixa lo cap.)

Alli, si, Danya Gabel,
que no s'coneix pas l'ivern;
alli l'istiu es etern,
y dessota d'aquell cel
de safir, pur, delicios,
que alberga mirats de riquesas,

s'hi ven no més... que bellesas,
 paesia, jardins... y flors.
 La fruita hi es ab eccés;
 pero no pueh recordà
 tot lo qu'he vist, lo qu'hi ha,
 ni menys lo que abunda més:
 plátanos, canyas de mel,
 - Tot creix allí sensa trabas, -
 palmeras, cocos, guayabas,
 cedros que arriban al cel,
 bestias com may n'he vist d'altres,
 cocodrillos, galipans,
 y uns anells grochs, verds y blaus,
 qu'embranoran com nosaltres."

Fer.

(rapidament.)

Això no ho crech.

Isa.

(representant.)

Ja es estrany!

Lau. Jo tampoch.

Isa. (Pe l'plech.)

Aixís ho diu....

(apart.)

Si no qu'en Polon m'ho diu
creuria qu'es un engany!

(Llegint lo plech.)

"Per nos regalets venen
si dich vritat ò exagero..."

Am. (Per la gàlria 7 dimes abjectes que porta.)

Son agnets.

Isa. (Llegint.)

"Senyora: espero
que ab gust los admetren."

(representant.)

¡I no ab poch!

(Uegint.)

"Per acaba'
 ns envio mon saludo
 interim a bordo m' mundo
 per venius a visita'."

(representant.)

¡Molt bé!

(presentant lo plech al rey.)

Fernando, ¿ja ho veus?

Fer. Ya m' dono... To m' enganyaba!

Isa. Aruy ma congaixa acaba.

Lau

(apart.)

¡La miva!

Isa.

¡To m' faig creus!...

¡Parla' ls anells!

Fer.

Dona, ¿tal!...

Això per poderlo creure

vaja, ho hauria de venir.

Lau. To també.

Loro. "Lorito real..."

Fer. ¿Eh?

Isa. ¿Com? } (sorpresos.)

Lau. Bo {

Fer. ¿Qui' ha parlat?

Isa. ¡Es estrany!

Fer. A fe de nen!

Am. ¡Y que m' sembla que la ven
ha sortit del meu costat!

Fer. (ab to de lenlla.)

Patsè haurà sigut l'ancell!

Loro. "A Castilla y a Leon
nuevo mundo Dio' Palon."

Am. (deixant a terra la gavia upantada)

¡Bedimontri, si qu' es ell!

Isa. Si no qu'es d'aquell país,
 7 en Calon ni ho diu, creuria
 qu'es tot art de bruxeria.

Fer. Jo ho crech ab tot hi se aixis!

Lau. No he vist cosa mes estranya!...

Am. Refonall, que parla clà.

Lau. Patsè aquell país està
 més adelantat qu'Espainya.

Isa. (Pe l'Uoro.)

¡Regalo de gran valor!...
 Vull guardarlo bé.

Fer. (ab veul supersticiosa.)

¿Vals di'?

Isa. ¿Y Danchs? Una cosa així
 no es pagada ni a pes d'or.

(à d'ambros.)

Desa l'ancell 7 també

tot lo altre que t'ham donat.

Am. Al punt mateix lo ordenat,
gran senyora, cumpliré.

(Agafa la gàbia y junt ab lo senyor
va per retirar-se.)

Isa. (a Ambrós.)

Ah! Cerca l' nunci.

Am. Porrent.

Isa. Y D'aguet fet ab prestesa
à ma sort y a la noblesa
que n' danga coneixement.

Am. i De quin fet?

Lou. (Ap: rient.)

Bo! Ja s'confon!

Fer. i D'vals se en encarrechs a n'ell?

Am. i Patsi d'això del consell?...

Isa. Del arribó de n' Polon.

(Ambrosi desapareix.)

Fer.

(a' Yoahel.)

Comensemse a' prepara'.

Isa.

Si, per ve'bbel qual comè

Lan.

S'ho mereix!

Isa.

i quin d'upste te'?

Ariem, Jarchs.

Fer.

Ariem.

(Fernando i Yoahel desapareixen, dreta.)

ESLENA XII

Laura.

(vegentse sola.)

Ajà!...

Ta lo mien Gasman es aquí...

Ara es precis que m'animi....

que fassi perquè m'estimi
si vull salvà l'meu destí.
Ell en la cort se assendent...
brilla entre la gran noblesa...
Laura, Deus obrà ab destresa
si vols logrà l'teu intent!...
No hi ha més: ; ell me conve!
Astuta ja en semblants casos
espòs amant en mos brassos
sens esfors prompte l'veure.
Damas en la cort hi ha
que se que n'estan pendadas,
pero s'que daran burledas;
trist son. Desengany serà:
puig mentres ellas rumbos
pe'l paviment rassegant
trajos de seda. M'hivern

creyentse ser més hermosas,
jo, fingint gracias més bellas,
y ab la sort que m'acompanya,
m'atravé en Gusman ab manya
nosoutre de totes ellas.

(se riva.)

ESLENA XIII

Ambros. Cavallers.

(Ambros, ab la gàbia y l'loro que la
deixa sobre un tillo. Molts cava
llers seguintlo. Contemplan l'au
cell formant rotlo.)

Cava. 1.º
Cava. 2.º
Cava. 1.º

To quedo escriuixit, Ambros.

To també.

¡ Parla un aucell!

Cava 2.º Fenia rahò aquell vell...

Cava 1.º Si, en efecte; es asombros.

Sino que m'ho ven....

Cava 2.º

J'ho sent.

Cava 1.º

Oh, be, y ho sent: està clà....

Wo ho valdria creure.

Cava 2.º

; Ba!

To ho sento y no ho crech!

Am.

Corrent!

Ta veyen com en Calon

ab la seva èll ha sortit;

ja veyen com s'ha lluhit!...

Nos va prometre un non món

y un non món nos ha donat:

vosaltres que l'criticabam....

; Can xasco no n'haben portat!

Cava 1.º

Era agnet que sempre deya....

Cava 2°. ¿Qu'empatollas? Eras tu.

Cava 1er. ¿Que dius ara?

Cava 2°. Ben segü.

Cava 1er. Cabalment era jo l'qu'hi creya.

Cava 2°. Si, prou!

Cava 1er. ¿Que m' diras a mi?

Am. Bè, bueno: etsetre. Es lo cert
que com un home ha cumpert.

Cava 1er. Si jo sempre ja ho vaig di.

Cava 2°. Lo qui ho va vaig se jo.

Am. Bè, deixens de disputa:

si tampoch treurem en clà

qui d'entre 'ls dos se' raho.

Cava 1er. Despres, no mirem tant prim:

siguin fesals o fasols,

lo cert es que 'ls espanyals

un non mion ja possehim.

Am. ¡Oh! T'm m'ón com no n'hi ha d'altres.

Cava 2°. ¡Perquè?

Am. ¡Qu' es totxo en Montells!...

¡Diu perquè! perquè'ls ancells
alli parlan com nosaltres.

¡No n' trobaren pas caps més!

Horo.

(Escarnint i remedant lo to d'una
corneta.)

Tu, tu, tu!... Lorito real!...

Am. ¿Heu sentit?

Cava 1er.

¡Que es natural!...

¡Vaja, d'mi m' deixa sorpres!

Horo. Lorito.

Cava 2°.

Ningú ho diria

Horo.

(Rient ab forsa.)

¡Ta, ja!

Am.

Com vin?

Fots.

(Rient per la gracia que 'ls ha
fet lo Moro.)

¡Ja, ja, ja!

Moro.

¡En, tu! ¡Que risa me da!

Cava. 1er

¡O es mágica o brujería!...

Això sorpren!

Cava 2°

Vaja, si.

Cava 1er

Lo diable crech qu'hi té part.

ESCENA XIV.

Dits - D Fernando, ab corona y manto real.

Fer.

Caballers, que Déu vos guard.

(Fots los cavallers saludan al
rey respetuosament.)

Cava 1er

Salut, D. Fernando.

Cava 2°

Aquí

al asombro contemplem
aquest aucell....

Fer. i ¿que tal?

Cava. ¡Oh! Qu' es sobrenatural
lo que nosaltres veyem.

Fer. No hi ha cap dubte: confon!

Cava 1er. Es la cosa més estranya...

Cava 2e. Al sí, Donchs, la noble Espanya
es ja Duonya d' un nou món?

Fer. Gracias a Déu!

Cava 1er. Sembla broma!

Fer. Si, ja es un fet cavallès:
lo mariné genovés
se'ns ha portat com un home.

(S' Nabel en la dreta, en lo dretell

de la porta, també ab mantó y corro

na. Crits d' algassara fora.)

Fer. i que són aquets crits?

Am. No ho sé.

(Desapareix per l'esquerra.)

Crits. (sintre.)

¡ Viva D. Cristóbal!

Altres. (sintre.)

¡ Viva!

Fer. (comprement la causa dels crits.)

Ah, ja!

Isa. (Adelantantse ab entusiasme.)

¡ Es lo calor que arriba!

Am. (apareixent.)

Es D. Cristóbal que ve!

(Los nobles saludan a la reyna

ab gran respecte y cariño. Desde

aquet moment van entrant ^{an} variats

grups de dames y caballers de totas

jerarquias, prelats, patges, soldats.
Los crits de fora van sentintse gra-
dualment més proxims.)

ESCENA XV.

Dits. - D. Isabel, Laura, prelats, da-
mas, cavallers, etc.

Cava 1^{era}.

(Inclinantse respectuosament)

Sempora....

Isa.

L' poble ab afany
al nautich heroich rodeja!...

(crits y entusiasme a fora.)

¿No sentin com victorieja
al que creyen boig fa un any?
Pero a mi aquesta ovació
ni tant siguera ni sorpren....

Y despues 'ls daba joyas...

¡tötas m' estimaban més!

Y m' deixan això...

Am.

(apart.)

Quim moula!

M. Pam. Cama, quema, quima, coma...

¡oy Jesús, y quim idioma!...

¡no entenia una paraula!

Am.

Y diu hen qu' hen patit tant!

M. Pam.

m' hi vist al sot ma cama!...

Lau.

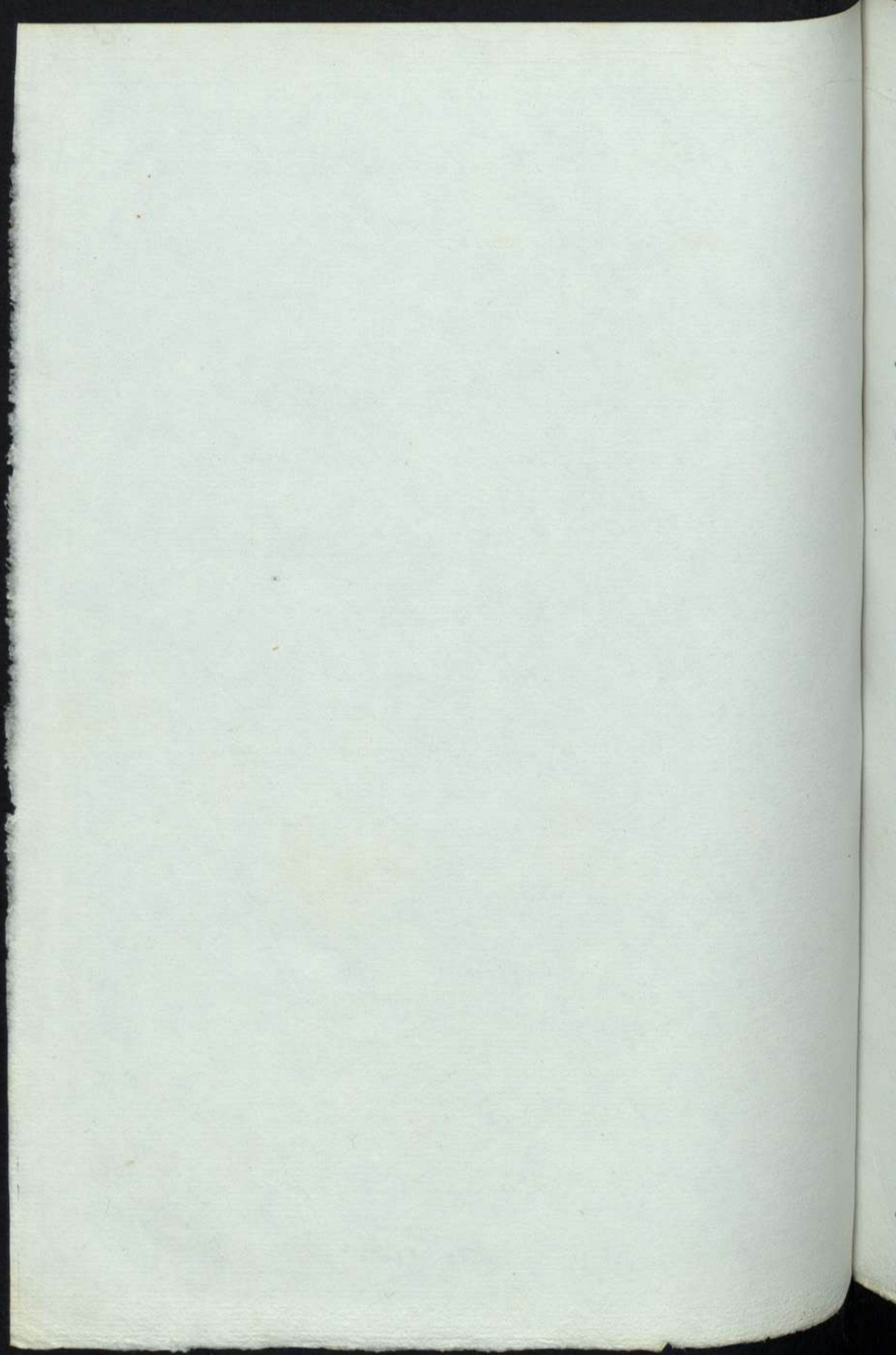
¿Qui pot ser aquella dama
que veig aprop de'n Gussman?

Ysa.

(a colou.)

Saludo a la maravella
del saber, de la bravura;
saludo al colós que augura
novas eras a Castella;

¡ Siempre s'ha fet lo talent
de l'enveja superior!

Am. (a Laura.)

¿ Vi ma mirada, traidora?

Lau. ¡ Ves, romyós!

Cava 2º (Per colon.)

Ah, ja es aquí!

ESCENA XVII.

Dits. - Colon, Gusman, Pere, Toanet,
Elvira, Mossen Pau, mariners y varios indios.

(Isabel y Fernando s'han van assen-
gut baix lo dour reyal.)

Isa. Acosteus, Colon. Així....

Més encor...

Cal. (Mestat, ballucient.)

Gran Senyora....

(calon puja las gradas del trono
y besa la mà de los reys després d'
haberse valgut ajonollá, cosa que
D' Isabel no permet. Mossen Pam,
que ja s'haurá fet amic d'Ambrosi,
estarà conversant ab ell ab molta
afició. Laura mira á Elvira ab
suma envidia, y fins ab gelos,
al nota que may s'mou de prop
de'n Gusman, y que de tant en tant
entrava ab ell per lo baix. Al
entrar Gusman haurá encara
ab varios cavallers amichs seus.)

M. Pam.

(Baix á Ambrosi.)

Com dellousas... so després
jo confessaba las noyas

64
148

saludo al que ab penas tantas
7 per baig passà al bell món.

Cal.

(marcant molt aquestes paraules.)

7 ab honor lo baig Calon
besa humilment vostres plantas.

(Calon va à ajonollarse, pero la reg
na no ho consent.)

Isa.

Alsenyas, que no ha nascut
per restar aquí postrat
quí l'sen vol ha remontat
vers un món desconegut.

Cal.

Ah! Ma ciencia tant pobre es
que sols en la mar es bella:
jo, senyora, fora d'ella,
ho confesso.... no sò res.
Perdoneu si m' exedeixo....
ignoro l' que fins que fa....

y en aquest moment no se
si ab la etiqueta cumpleixo.

Isa. La expressa vostre humiltat
per clà lo molt que valen,
que ls homes grans no ostenten
may orgull ni vanitat.

L' que descubreix un món
sals ab ell se dret la Parca:
no podrà may cap monarca
remontarse a tant, Colón.

¿Acàs Isabel ignora
qu'hen fet un sigle gegant?

Cal. Pero vos ja aneu devant
d'aquet gran sigle senyora.

(Dirijintse a la noblesa y prelats.)

Ara, com es consegüent,
devant nos veys, per de prompte

Dech donar estricte compte
 Del meu gran descubriment.
 Nobles, il-lustres prelats...

M. Pom.

(apart.)

Ta mi ho he pensat que ho diria.

Cal.

Toyos, Calou, us envia
 lo saludo a tots plegats.

Pere.

(a un cavaller que té al costat.)

Si per cas no l'heu sentit
 escaltentlo, que s'explica
 ab mes garbo y més palica....

Cal.

Donchs com deya.... Era una nit
 sens drupte de las mes bellas;
 la lluna al zenit brillaba
 y l'mar dolçament gromxaba
 la imatge de las estrellas,
 tant, que assegurarvos puch

que no s' veya cap celatje
fet en forma de plumatje
com... cotó de Pernambuco.
Y sobre d' un mar algós,
de quals onas de vegadas
s' elevan molas canadas
y molas de voladós,
s' veyen tres corabelas
dirijantse a las Antillas,
lliscant llanjeras las quillas
al dol impuls de las velas,
¡Que felis era allavors!
Aquella nit m' imposaba
y en son silenci gosaba
com may he gosat, senyors.

M. Pan.

(entusiasmantse.)

Per causa de las tonyinas

volaban d'un modo eiguers
 igual que ls cabells de serps
 à remeidas las sardinas;
 y de delsius una tropa
 brincaban com bordegassos,
 y un baire y quatre rascassos
 seguian la nostre popa,
 quant tot d'una vam senti'...

Ter. Que calli! Fora!

M. Pan.

(averganyit.)

Ay, carassa!

Cal.

¿Valen si l'favor si us plau
 de deixar-me explicà a mi?

M. Pan.

Prou, prou....

Cal.

Era un temps calmos:
 no sentiam més tropell
 que l'nyich-nyach d'algum bocell

ò l' pim-pim de las majas,
ò he l' destemplat gri-gri,
al crusa nostre Devota,
D'algunna qu'altre gaviota
tant comunas per alli.

Contemplantme las estrellas
m'estaba, quant se m'acut
fè un càlcul de longitudut
pe l' método de'n Canyellas.

Agalo al punt l'instrument,
l'alidada a zero y psico
pero... aixis que l'retifico
veig un llum per sotavent.
;Somio, potse? m'vaig di.

Miro altre cop, y un llum era!...
;Zorra! esclamo; de manera
que ningú m' pogués senti....

L'emoció tant m'embargaba
que ni sabia l' que m' feya...

En l'horisont clà l' llum veyà,
y fins veyentlo... n' duptaba!

Dissimulem! vaig pensa',
y esperem que vingà l' dia...

Baixò a baix... més; com podia
ma d'itxa inmensa ocultà?...!

; Impossible!... Cap-ficat
m' estaba, quant de repent
sento crits a' dalt...; La gent
se m' havia sublevat!

Baixan com un remoli'
à la cambra armats de remes
y vitxeros, sent extrems
de valia tots contra mi;

-¿Què he a' se semblant maranya?

; Adalt! 'ls dich.... Pero en vâ...

; Pes!...; Voliam derrribà

Desesperats cap à Espanya!...

; Y tot just en quins moments!...

Quant aquell llum m'annunciaba

que ma gloria comensaba

y finiam mos torments!...

La gent ab la furia seva

res volia de bé à bé....

pero en tal transe vingué

lo cel en ajuda mèva,

puig tot d'una lo cerviola

qu' estaba de tope à dalt,

prenent lo llum p' un fanal,

esclama, eridant: -; Farola! -

;; Es la terra!! ab alegria

vaig di jo; - y fineix la guerra

87
152

pnig no més que: - ¡Ferra! ¡Ferra!
per tots costats se sentia.

- ¡La terra! - de proa a popa
deyen cridant tots en pes...

¡Ja no varem pensa més
en Espanya ni en Europa!

¡Valgan Déu, quin desatou!

¡Quina nit d'algaravia!...

Pere.

(à Ambrós.)

¡Fins, Messen Pan, d'alegria
crech que va ballà l'can-can!

M. Pan. ¡Oy Jesús!... Això no es cert!...

¿To ballà l'can-can? Cantaba
allò l'... Ze Deum... No ballaba.

Am. Capellà, y se tant cap vest?

Cal. Impossible es fil per vida
explicà lo que s'va fè....

¡Quins crits! Fins lo timoné
lo timó va deixa en banda;
y tots posats en un feix
semblabam.... Delfins quant botan:
¡ni l' dia qu'ells s'esbalotan
quant escapam d'un gros peix!

M. Pan.

(que altre cop se deixa arrostra'
del entusiasme.)

Vingui la batuda Divya
y esbalot sobre esbalot,
y hasta ho van fe' servi tot
com lo dia d'Al·luya.

En Toanet ab la bocina;
aquet fent sonà un embut;
un altre, tut, tut, tut, tut,
ab la trompeta de neblina;
la campaneta tin-tin;

lo gos leup-leup-leup, lladrant;
 lo gat miu-miu, miulant;
 lo tocino nyich, grunyint;
 y tots aixis saludaban
 la porola descuberta,
 y segas per 'lli en cuberta
 las caratxas volaban,
 y anaban com a gegiius
 corrent per la batayola
 del timó a la cerviola,
 las ratas y ratolins.

Cal. Més; ay! no es cap cosa estranya,
 puig en tant felis moment
 un món vèrge y floreixent
 descubriam pera Espanya!

M. Pan. Mentres vòrem se a n'alla'
 jo confessaba a las noyas

y després 'ls daba joyas.

Cal.

(A mossen Pan.)

¿Pero m' deixaren parlá?...
¡Y quina terra!... 'Ls icacos
abundam qu' es un eeses;
no obstant, lo que s'hi ven més
son llovitos y macacos.
Respecte 'ls cigarros pursos
son de lo milló, la nata;
y es tant abundant la plata
que l'unsa val diset duros.
Pero m' separo ab poch tino
de la exposició de 'ls fets
y ab detalls ara incomperts
us confonch y us amochino.
Vé l' dia, y al aclará
varem veure m' ista amena,

154

dilatada, hermosa y plena
de riquesa; hi vam saltà
y palpitants d'emoció
vam pendre sens divergencias
l'acte en nom de las potencias
de Castilla y Aragón.

Isa. Gran marino: us he escollat
y estich per cert orgullosa
d'aquesta empresa assombrosa
que a cim ara ja heu portat,
perquè la gent venidera
al admirar vostre gloria
confós venga en vostre historia
lo nom d'Isabel primera...
; Us creyem un trist dement,
un il·lús ple de jactancia,
més vos ab vostre constancia,

ab vostra fè y gran talent,
fentvos a tots superior,
a tots quants vos criticabam,
ò vostre nom insultaban....
; los heu dat bona lliçò!

Cal.

(ab gran respecte y humiltat.)

Senyora: mielt freqüentment
pe'ls pedants encasquetats
s'han de veure prostergats
los homes d'algum talent.

ESCENA XVII.

Dits. - Matias Mateus.

—

Mat.

(obrinte pas per entre las filas
de la noblesa.)

Entonch, paso a Portugal!

(als reys ab gran cortesia.)

Saúde e prosperidades
tenyan suas magestades...

(à Mossen Pan.)

¿Vusè ficia bo?...

M. Pan.

Caran!...

(apart.)

¿Que mi ha dit?

Toa.

(à Matias.)

Bè, ¿y que valen?

Mat.

O rey teny me facultado...

Mas primeyro...

Toa.

(apart.)

¡Quin sintxado!

Mat.

Quieyro dizer queny son eu.

Eu son fillo dos meus pais;

sobrino da minha tia;

minga may, Dona Maria,
fica noble; e' ainda mais:
em son Matias, Mateus,
Domingos, Toan, Toagnim,
Jose Pinheiros de Pim,
Guimerais, Doces, Morreus,
Ferreira, Silva d'Acunya,
Marques das Berlingas...

Pere. (apart.) ; Bo!

M. Pau. (apart.)

Ze' mès moms aquet senyò
que rabassas, Catalunya!

Fer. 'I bueno, i què? i què?

(mal contenintse.)

Mat. O meu rey
ficome na vosa terra,
nom para facer a guerra....

156

Fer. Com que no fora de lley!

Mat. Ficome aqui o meu monarca
prà tratar das terras longas....

M. Pom. (a Ambros.)

Pregunta per mas monjas.

Amb. ¿Si?

Mat. Que o fesco ocaso abarea.

Ainda mais: con muito honor
o meu monarca, sua altesa,
do gran nazon portuguesa
ficome d'embaixador.

Isa. ¿Plenipotenciari?

Mat. (com qui dignès: - ¡Cabal!)

He!

Isa. Expliquen vos.

M. Pom. (apart.)

Lo babam!

Am. (apart.)

¿Que ha dit ara, Mossen Pau?

M. Pau. Ara no hi entès de re.

Fer. ¿De que se tracta?

Pere. (a Mossen Pau.)

Callen, vos!

Mat. Das Lucayas Descubiertas.

Cal. ¿D' aquellas islas?

Pere. (rientse de Matian.)

¡Ho encertas!

Mat. (ab orgull.)

Faes illas son de nos!

Cal. ¿Tan de vosaltres?

M. Pau. (apart.)

Bell mal!...

Mat. (eridant.)

¡Nos Descubrimos faes illas!

Col. ¿ Qui' ha descubert las Antillas?

Lloro. (casualment.)

Espania y no Portugal.

(tots riuen menor los reys y

Calon. Matias qu'està a la vora

del lloro s'queda estupefacte.)

Col. ¿ Ho sentiu?

Mat. (mirant lo lloro, avergantit.)

¡ Estou bramando!

Col. ¡ Hasta l'loro desseguida
ns ha dit qu'era mentida!

Mat. ¡ As bestias braves falando!

Am. (rient.)

¡ Ja, ja, ja! Pareix un quiuto!

Lloro. (escarriant a Ambrós.)

¡ Ja, ja, ja!

Col. ¿ Sentiu?

Pere.

¿Que tal?

Horo.

Espanya y no Portugal!

Mat.

(Bulant de ràbia.)

¡En si non befo, revento!

Col.

¡Fins un aucell pres ab tela
us desment ab energia!

Mat.

(Fugint esporberat.)

Espanyon teny bruixyria...

¡A figa ti fan gardela!

ESCENA ULTIMA.

Dits. - menos Moctias.

Pere.

(rient.)

Ah, si corre.... ja de llensas...
pats se la figa t'hi fan!...

Am.

Que m'agrada, Messen Pere,

aquest aucell, vaua-nonsas!

Fer. ¡Quin sintxado!

Cal. Es portugues!

Joa. (A Fernando.)

L'aucell l'ha pla beu trunfat!

Fer. (a Isabel.)

¿Que dius? Si a mi m'ha deixat
més qu'ell confós y sorpres!

Cava 1er. ¡Quin aucell!

Cava 2°. ¡M'ha fet felis!

Cava 1er. Es que ha respost ab molt timo.

Jus. Si t'encerto... t'endevino!

Ara li ha vingut aixis.

M. Pam. M'ha fet riure l'tal... Dello's
ab tants noms, que si s'escriuhen...

Pere. M'fan fàstich perquè diuhen
no hay gente como nos.

Isa. Ja ha sigut atreviment
lo vení en nostre presència
7 parlar ab tanta insolència...

Fer. ¿Perquè t' això fas esment?
Donna, Déixals esbrava!...

¿No veus que ls mata l' enveja?

Isa. Corrent; pero ja m' mareja
lo que ab mi t' portugues fa.

Col. (Ap: a Gusman.)

Entrenti vos. Ara es l' hora!

Gus. (Ap: a Colan.)

¿Volen di?

Col. (Ap: a Gusman.)

Moment milló

no l' trobaren penso jo.

Gus. (apart.)

Donchs curatje!

(alt.)

Gran Senyora....

(Dirigitse respectuosament a D. Isabel.)

A vostres ordres sumis
 junt ab l'interèsit Palau
 he anat a descobrir un món;
 crech habè lograt aixis
 vostre afecte, que ja es vell
 lo finch en ben alta estima:
 s'altesa no l'escatima
 a qui s' sab fe' digne d'ell.

Isa.

En càstich de certas faltas
 jo t' vaig mania que marxases...
 Segui d'ell vaig di qui estesses
 si m' dabas probas ben altas
 de valor y sumisió....
 He vist ja las tevas obras,

per lo tant, avuy recobras
mon carinyo y mon perdò.

Gus. (inclinantse.)

¡Oh, gracias!

Ysa. ¿Que més desitjas?

Gus. Senyora... si dech no se....

Ysa. Parla.

Col. (Ap: animantlo.)

¡Vaja, que va lè!

Elv. (apart.)

La pò ab ell parteixo a mitjas.

Col. (Ap: a lloira.)

Animo!...

Elv. Senyo Colou....

Gus. (A D. Ysabel, agafant a lloira de la ma)

¿No veuen a aquesta noya?

Elv. (saludant ab rubor.)

Senyora...

116

160

Isa.

¡T qu' es banicaya!

Gus.

Donchs es filla del segon.

Isa.

Ah, si?

Pere.

Ta hi som.

Toa.

(Tocant a Pere per l'espatlla.)

Vaja, Pere!...

Isa.

¿Que potsè ha vingut a viatge?...

Elo.

Si, senyora.

Isa.

¡Ta es curatge!

Gus.

Mès...

Isa.

Digas.

Pere.

(Atp: a Gusman.)

Fer de manera

que no sapiga la historia...

Gus.

Si a las indias va veni
va se per seguirme a mi....

Fer. ¿Y no per alany de gloria?...

Quèstio d'amors!

Toa. Endevant!

Gus. De patje, d'onchs, disfressada...

Elv. Es qu'estaba enamorada....

Senyora, l'amor pot tant!

Toa. (a Gusman.)

¿Y tu l'estimas?

Gus. L'adoro!

Lou. (con Perida.)

¡Ah!

Toa. ¿Y son pare?

Gus. Be n'sabia;

pero al'últim vingué l' dia...

Toa. Ya ho entench.

Lou. (apart.)

¡De ràbia ploro!

(Ara: a Laura.)

¿Que tal? Fes com jo: dejima.

Lau.

(ab senteny.)

Estàs avuy insufrible!

Isa.

Gusman... ets incorregible!...

¡Wo pots passa' sens ferne ma!

Gus.

Ara jo declaro aquí,
si ma reyna no s'hi oposa,
qu'en brèu vull ferla m'esposa
sent com n'es Digne de mi.

Isa.

¿Oposarme? ¿jo? ¿y perquè?
¿per umplir de simsabors
vostres tendres y amants cors?...
¿com fer mal poguent fer bé?

Gus.

¡Oh, gracias! D'agratiament
mon cor, senyora, impregnat,
en son fons, vostre bandat

recordarà eternament.

Ysa.

Padrina à se u' comprometo.

Elv.

Senyora, tant alt favor...

Ysa.

Ze saig Dama de ma cort
y ja en mon servey t'admeto.

(Los reys baixan del tron. Se

renneixen ab Calon, Gusman,

Elvira, etc. etc. y conversan ab

ells amigablement. Los nobles,

Damas y prelats abandonan

la sala. Laura ha quedat com

pretrificada. Ambrosi no ha v-

ealtat tot ab gran complacencia.)

Lau. ¡Que sento!; To veig visions!

¡Y quant prompte al primè embat

las torres s'han desplomat

de mas grates il-lusions!

¡Aquells somnis de ventura,

De grandesa y esplendor,
 m'han servit per més tristor
 y grèn afany y amargura!...
 Ancellets, qu'en ma prisansa,
 Venian de bon mati'
 alatejant pe'l jardí
 a refremar ma esperansa,
 no tornen, no, per pietat
 pe'ls valants de ma morada
 quant tant vilment enganyada
 puch béu di' que m'heu portat.

Am.

(et Laurai, ab complaciencia.)

¿Que t'heya?... Sembla que t'heu!...
 Si m'vals... ja ho sabr... so' segu...

Lan.

Avans de casarme ab tu,
 primé...

Am.

Si?...

(Acatament.)

Col.

Es lo segon.

(Indicant a Toanet, que s'inclina.)

Y aquest altre es lo tercer.

Lau.

(Per Toanet, mirantlo de reüll.)

(No hi ha més... que m'interesa!

Toa.

(Per Laura, clavantli la vista.)

Fè un pamet... ¡quina frisansa!

Lau.

(apart.)

Si gasès... ¡cor esperansa!

Toa.

(apart.)

Cor... no vasis tant depressa!

Toa.

(als pilots.)

¿Que volen en recompensa

D'els serveys que m'haveu fet?

Toa.

(Ap: a Pere.)

Obrin l'ull!

Pere.

(apart.)

¡Zira peixet!

Cal estar un rato en pensa!...

Lau.

(Apro: a D. Isabel.)

Vareu promètem, senyora,
si jo llealment us servia
ferme una merçè algun dia:
si la meresch... ara es l'hora!

Isa.

(A Laura.)

¿Que vals?

Lau.

(Posantse la ma al cor.)

Com que aquí un foc gros
m'ha encès ab força l'herse!...

Isa.

Segueix.

Lau.

(A can d'orella.)

Fer que vulga se
avuy mateix mon espòs.

Isa.

(a Pere.)

164

¿Encara no t'hi has pensat?

Pere.

Tip ja t'omà de pilot
sols desitjo un destinet
per viure mes descansat.

Isa.

Veig que l'teu cor no ambiciona
y en això m'fas simpàtic....
Desde avuy, Pere, ja ets pràtic
t'aguet port de Barcelona.

Pere.

(Ab gran goig.)

¡Ah!; Gracias mil!

Isa.

(a Toamet.)

Y tu, vina:

¿t'agrada o no aquesta noya?...

Toa.

Es un empori... una joya!

Lou.

(Deixant escapar un fort sospir.)

¡Ay!

Toa.   ¡ Una huris peregrina!

Lou.   (apart.)

Dèn del sel! L'emoció m' mata!

Toa.   (apart.)

Quim fret! No m' trobo gens bé!

Isa.   Si t'hi cases t' faré
comandant d' una fragata.

Toa.   (ab desparpal.)

Senyora.... Si era la estrella
de totas las que observaba
la que ab més gust m' miraba...

Pere.   (apart.)

¡ Y may ha pensat ab ella!
En tractant de comanda'!...

Isa.   (a Toanet.)

¿ Crech que no t' vindrà a repel?

Col.   Los pilots, donya Isabél,

son fàcils de contentà.

165

(Fins ara Ferrnando, Gusman

y Elvira han estat conversant

per lo baix. Isabel, Calon y Pere

s'hi reuneixen, formant grupo.)

Lan. ¿M'estimas?

Toa. ¡Vas un tresor!

Cel s'ensa celatjeria

à tu sempre s' dirijia

l' octante Del meu amor;

y.... quant me veyà perdut

observaba en las nits bellas

(significant los ulls de Laura.)

aquestas duas estrellas

de primera magnitud.

(apart.)

Encora qu' es molt bonica

no m'acaba d'agrada';
pero això de comanda,
noy, fa espavilà' ma mica.

(Toanet y Laura parlan baix.)

Isa. Si, Colom: lo que haben fet
ni ab graus ni ab tresors se paga.

Col. L'agrakiment sals m'halaga;
estich més que satisfet.

Lau. (per Toanet.)

j Quin xicot més campetxano!

Isa. Com mostra d'afecte gran
us faig, Colom, admirant
de las aigas del Oceano.

Fer. Molt propicia es vostre estrella!

Isa. Fet ho mereixen, Colom;
y ab qui ha descubert un món
no deu se ingrata, Castella.

13
166

Pero... i tot això que val
per qui coronat de gloria
te' ja esculpit en la historia
un nom que serà immortal.
La gloria que us acompanya...

Col.

Parlen com regna agrahida;
jamay s' haguera adquirida
sens la protecció d' Espanya.
Sens ella l' pobre Colom
humil restaria encara
y fóra un somni lo qu' ara
tots sabem qu' es un nou món.
Si parla de mi la historia
de la noble Espanya se
que n' ha de parla' també;
no es mèva tota la gloria.
En sobervia tant menguada

jamay mion cor s' encastella:
la gloria sols provè d' ella
pnig ella me l' ha donada.

(can lo belò.)

S' HA ACABAT.

